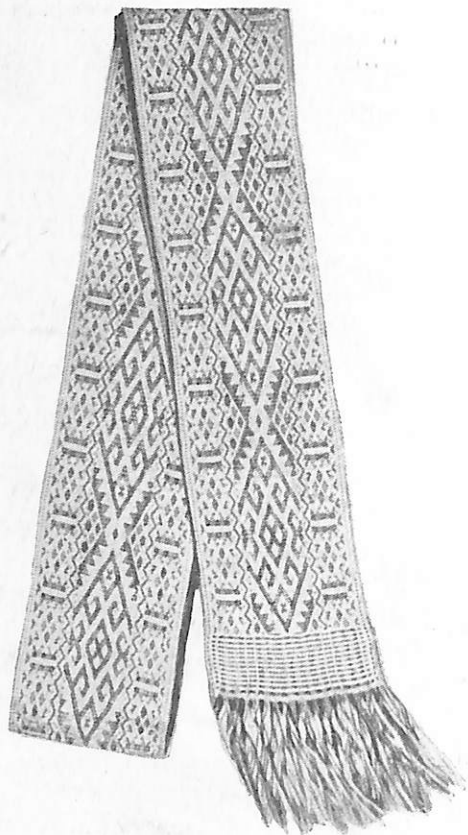

МУЗЕЙ
НАРОДНОГО
МИСТЕЦТВА
ГУЦУЛЬЩИНИ

МУЗЕЙ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ

ПУТІВНИК ПО МУЗЕЮ
В МІСТІ КОЛОМИЇ

ВИДАВНИЦТВО «КАРПАТИ»
УЖГОРОД 1970

Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини — скарбниця неповторної творчості умільців-гуцулів. Тут зібрані філігранні роботи різьбярів, мосяжників, вишивальниць. Увагу відвідувачів привертають інкрустація та випалювання на дереві, твори кераміки і художнього ткацтва, писанковий розпис, прикраси з бісеру, фантастичні іграшки з сиру тощо.

Широко експонуються вироби знаменитих майстрів Ю. Шкрібляка, В. Девдюка, П. Цвілик, Ю. Корпанюка, Г. Герасимович, П. Клим, Г. Василашук та інших.

Путівник допоможе відвідувачам краще ознайомитися з експозицією музею, глибше вивчити народне мистецтво Гуцульщини.

Путівник підготували наукові працівники музею: О. А. Кратюк (відповідальна за випуск), М. С. Михалевська, Г. Г. Пудик, М. П. Сахро.

Науковий редактор — мистецтвознавець, член Спілки художників СРСР О. Г. Соломченко.

6—8—3
50—70М

74(069)
М89

Мистецтво належить народів. Воно повинно входити своїм найглибшим корінням в саму товщу широким трудящих мас. Воно повинно бути зрозумілим цим масам, і вони повинні любити його. Воно повинно об'єднувати почуття, думку і волю цих мас, піднімати їх. Воно повинно пробуджувати в них художників і розвивати їх.

В. І. ЛЕНІН.

Несомненно, самым высоким видом искусства, самым талантливым, самым гениальным является народное искусство, то есть то, что запечатлено народом, что народом сохранено, что народ пронес через столетия... Народ — это все равно, что золотоискатель, он выбирает, сохраняет и несет, шлифуя на протяжении многих десятилетий, только самое ценное, самое гениальное.

М. И. КАЛИНИН.

Основоположниками мистецтва були гончарі, ковалі, ковалі по золоту, ткалі і ткачі, мулярі, теслярі, різьбярі по дереву і кості, зброярі, малярі, кравці, кравчині і взагалі ремісники, люди, чиї артистично зроблені речі, втішаючи наші очі, наповнюють музеї.

М. ГОРЬКИЙ.

Музей
народного мистецтва
Гуцульщини
в місті Коломиї.

Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини — один з мистецько-культурних закладів Івано-Франківщини, який зберігає і популяризує кращі мистецькі надбання народу.

Музей розташований в будинку, спорудженому у 1896—1902 роках на кошти прогресивної громадськості міста Коломиї та навколишніх сіл.

Він виник на базі невеличкого українського народного музею «Гуцульщина», заснованого у 1926 році (для огляду музею відкрився у 1935 році) ентузіастами народного мистецтва при підтримці передової громадськості Прикарпаття. Велику роль в організації музею відіграв український етнограф В. В. Кобринський, який протягом багатьох років був його директором.

Панівна верхівка буржуазно-поміщицької Польщі, що окупувала західноукраїнські землі, всілякими засобами гальмувала розвиток української культури, тому в роботі музею виникали великі труднощі. Музей вважався громадською установою, створеною на добровільних засадах. Колекції поповнювались переважно за рахунок дарунків самих майстрів, які хотіли зберегти своє чудове мистецтво. Колекціонування експонатів не мало систематизованого характеру. Експонати містились у трьох невеликих кімнатах. Науково-освітня та культурно-масова робота майже не велась.

Проте музей «Гуцульщина» мав велике значення. Він зібрав і зберіг значну кількість робіт народних митців Гуцульщини, показав високу культуру творців чудових скарбів мистецтва, пропагував культурну єдність українського народу, сприяв розвитку прогресивних ідей, зокрема ідеї возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. Лише в роки Радянської влади музей став державною установою і одержав усі можливості для дальшого розвитку.

В роки Великої Вітчизняної війни фашистські окупанти пограбували і знищили найцінніші експонати музею.

У 1944 р. музей відновив свою роботу.

Завдяки постійному піклуванню Комуністичної партії і Радянського уряду про розвиток культури народів СРСР, музей перетворився в багату скарбницю народного мистецтва. Його колекції систематично поповнюються новими цінними експонатами. Розширилась експозиційна площа музею, яка тепер займає 18 залів першого і другого поверхів.

У залах першого поверху систематично експонуються художні виставки творів живопису, графіки, скульптури. Їх влаштовують музеї Москви, Ленінграда, Києва, Львова та інших міст.

До 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції експозиція музею докорінно перебудована. Но-

ве обладнання допомогло краще представити твори народного мистецтва для огляду.

Експозиція музею складається з двох відділів: «Народне мистецтво Гуцульщини дорадянського періоду» та «Народне мистецтво Гуцульщини радянського періоду».

Експонати розміщені за окремими видами народного мистецтва на основі історико-хронологічного і монографічного принципів.

В експозиції представлені такі види народного мистецтва Гуцульщини: різьба, інкрустація, випалювання на дереві, художня обробка металу (мосяжництво), кераміка, художнє ткацтво, вишивання, килимарство, писанковий розпис, прикраси з бісеру, вироби з сирю — кращі твори митців Гуцульщини, починаючи з XVIII ст. і до наших днів.

У відділі народного мистецтва дорадянського періоду є твори таких видатних майстрів, як Юрія Шкрібляка та його синів Василя, Миколи і Федора, В. Девдюка, О. Бахметюка, П. Кошака та інших.

Відділ народного мистецтва радянського періоду відображає справжній розквіт народної творчості гуцулів з часу возз'єднання українських земель з Українською РСР. Тут експонуються твори сучасних народних митців, заслужених майстрів народної творчості СРСР, членів Спілки художників СРСР, братів Юрія та Семена Корпанюків, І. Балагурака, Г. Герасимович, членів

Спілки художників СРСР П. Цвілик, М. Тимківа, В. Гуза, Р. Горбового та багатьох інших.

Експонуються також твори окремих видів народного мистецтва сусідніх і центральних областей України. В них, як і в творах гуцульського народного мистецтва, знайшли своє втілення спільні для народного мистецтва українського та братніх російського і білоруського народів риси, що є свідченням спільності культур трьох братніх народів.

Багате фондосховище музею. З експонатів, які тут зберігаються, організована пересувна виставка «Народне мистецтво Гуцульщини», яка експонувалась у районних та обласних центрах Закарпатської, Чернівецької, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської та Хмельницької областей.

Музей проводить велику науково-дослідну та культурно-масову роботу. Працівники музею часто організують екскурсії, виставки, зустрічі з народними умільцями, художниками, виступають з лекціями перед трудящими. Музей щорічно відвідує біля 40 тисяч трудящих нашої країни та гостей з-за кордону.

Мета путівника — допомогти відвідувачам краще ознайомитися з експозицією музею, глибше вивчити народне мистецтво Гуцульщини — невід'ємну складову частину культури українського народу.

Путівник містить словничок народних термінів та бібліографію.

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ГУЦУЛЬЩИНИ ДОРАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Серед багатого та різноманітного за жанрами мистецтва українського народу своєрідним та оригінальним є мистецтво Гуцульщини — історико-етнографічної області, що обіймає гірські райони Івано-Франківської і Чернівецької областей та Рахівський район на Закарпатті.

Гуцульське народне мистецтво розвивалось серед величної і мальовничої природи південно-східної частини Українських Карпат—у верхів'ях річок Тиси, Сучави, Білого і Чорного Черемошу, Пруту та Бистриці. Чудова природа Карпат була різким контрастом до життя українців-гуцулів у минулому.

Довгі роки українські горяни зазнавали важкого соціального і національного гніту угорських, австрійських, польських, чеських, румунських та місцевих українських експлуататорів. Сотні років жителі Прикарпаття, Закарпаття та Буковини разом з трудящими всіх західноукраїнських земель вели непримиренну боротьбу проти визискувачів за своє визволення та возз'єднання з українським і братнім російським народами.

Віковічна боротьба трудящих знаходила свій вираз не лише у збройних виступах. Вона проявлялася у збереженні мови, звичаїв, художніх традицій — своєї самобутньої культури, яка була складовою і невід'ємною частиною всієї української культури.

Гуцульщина здавна славиться різ-

ними видами декоративно-прикладного мистецтва. Розвитку його сприяли наявність доброякісної сировини, природні здібності майстрів, потреба населення в предметах домашнього і господарського вжитку, прикрашених орнаментикою для задоволення своїх естетичних смаків.

Найбільш поширеним видом народного мистецтва Гуцульщини є різьба по дереву. Площинно-геометричною різьбою здавна прикрашали скрині, столи, посуд та інші дерев'яні вироби, які відзначалися простими, але красивими формами.

З розвитком різьби нескладний орнамент збагачувався новими елементами, орнаментальними композиціями, розширювались прийоми різьблення. З другої половини XIX ст. площинна різьба набула широкого розвитку і високого художнього та технічного рівня.

З кінця XIX ст. «суха» різьба поєднується з інкрустацією рогом, різноколірним природним деревом, кольоровим металом та перламутром. Широко застосовується в оздобі предметів побуту також художнє випалювання на дереві.

Розвивалась також і художня обробка металу, яка досягла тут високого розвитку ще в XVII—XVIII ст. Орнаментовані металом та рогом порохівниці, відлиті з металу і майстерно гравіровані люльки, чепраги, згарди, обушки топірців, пістолі та металеві частини рушниць—все це приваблює художньою та технічною

досконалістю, багатством і різноманітністю форм та орнаменту,— все це свідчить про високе мистецьке обдарування майстрів із народу, їх творчу фантазію.

Особливою популярністю користується косівська, пистинська і кутська кераміка. Побутовий посуд, виготовлений майстрами цієї місцевості, відзначається гармонійністю форм, красою розпису та свіжим соковитим колоритом, де переважають зелені, жовті, коричневі кольори на білому фоні.

Багатство народної творчості яскраво проявляється також у вишивках і тканинах. Вишиті чоловічі та жіночі сорочки, сердаки, виткані скатерті, верети, пояси та інші вироби напрочуд мальовничі й багаті за орнаментом і колоритом.

Слід підкреслити, що композиція розміщення візерунків, їх кольорова гама, техніка виконання майже в кожному селі має свою специфіку.

ХУДОЖНІ ДЕРЕВ'ЯНІ ВИРОБИ

Зал № 1

Різьба по дереву є одним із найдавніших видів мистецтва на Гуцульщині. Цьому сприяла наявність великих лісових масивів, багатих на різноманітні породи дерев.

Виникнення і розвиток цього виду мистецтва тісно пов'язані з практичною діяльністю людини. З дерева

гуцули будували хати, виготовляли житлове обладнання, інвентар та предмети хатнього вжитку, які здавна прикрашали різьбою.

Для різьблення народні майстри використовували різні породи дерев: явір, грушу, клен, вільху, сливу, тис, кедр, горіх та інші.

Спочатку різьбу виконували звичайними ножами, пізніше народні майстри почали вживати різці, долота та інше знаряддя.

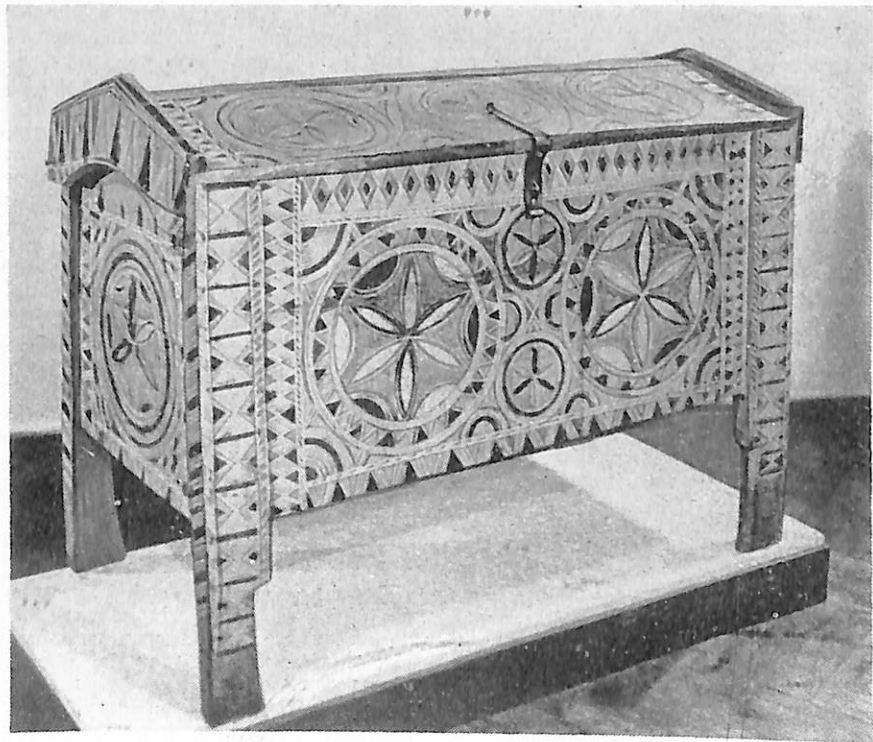
На Гуцульщині різьба по дереву була пов'язана з народною архітектурою, в якій збереглося багато особливостей, властивих давньоруському дерев'яному будівництву.

В побудові свого житла гуцули перейшли від простого дводільного житла (кімната і сіни) до складної будови хати-гражди, що являла замкнений чотирикутник, забудований житловим будинком та господарськими приміщеннями.

В залі експонується макет хати-гражди та окремі архітектурні деталі: сволок (1841 рік) з села Білоберізки Верховинського району, прикрашена різьбою поличка з Косівщини.

Орнамент гуцульської різьби переважно геометричний. Найбільш поширеними його мотивами є: розетки — «ружі», «кривульки», «драбинки», «ширинки», «головкате», «копанниці», «колосок» та інші.

Деякі з них були розповсюджені не тільки на Гуцульщині, але й по всій території України.

Різьблена скриня. Косівський район. XIX ст.

Для порівняння експонується полтавська полицка XVIII ст. з вирізьбленими «ружками», які часто зустрічаються на гуцульських дерев'яних виробках.

В залі представлені предмети хатнього побуту: прикрашений ажурною різьбою стіл XIX ст. з села Княждвора (нині с. Нижнє Коломийського району), скриня, на якій застосований один з видів площинно-геометричної різьби — гравіровка, або контурна різьба, заглиблення якої нерідко заповнювали деревним вугіллям, сажею, що розбавлялась лляною олією. Від цього на світлій поверхні дерева контрастніше вимальовувались темні лінії орнаменту.

Виготовленням скринь славилось село Слобода Коломийського району. Тут жили і працювали відомі скринники М. Ю. Рибчук (1876—1946), Д. І. Дмитерчук (1880 рік нар.), І. І. Дмитерчук (1843—1916), К. О. Жолоб (1823—1911), Ф. К. Жолоб (1864—1928) та інші.

Як у житловій, так і в культовій архітектурі (дерев'яні церкви), у декоруванні важливе місце займала різьба по дереву. Експонується макет церкви XIX ст. села Рожнева Косівського району, який вражає чіткістю та гармонійністю конструкцій.

Предмети культу — хрести, ікони, трійці, свічники — народні майстри прикрашали площинно-геометричною, рельєфною та круглою різьбою. Їх зразки експонуються.

На Гуцульщині різьбою прикрашали також речі сільськогосподарського призначення: сани, передні і задні дошки від возів — крижаниці, ярма, сідла-тарниці, куделі та інші знаряддя праці. В залі експонується чумацький віз XVIII ст., крижаниці якого оздоблені різьбленими «листочками». Такими возами гуцули доставляли сіль з Карпат в центральні області України та на Західній Україні. В цьому залі експонуються крижаниця, ярмо, тарниці. Тарниці роботи майстрів Івана Гондурака (кінець XIX — початок XX ст.) із села Яворова на Косівщині та Семена Тинкалюка (1884—1944) із села Білоберізки Верховинського району, прикрашені геометричними мотивами: «ромбиками», «кривульками», «поясками», «кучерями» та ін.

ЗАЛ № 2.

Давні гуцульські художні дерев'яні вироби майстри не підписували, тому їх автори залишились невідомими. Форма й орнамент їх відзначаються високими художніми якостями. Це видно на речах хатнього вжитку: боклажках, барильцях, фірмаках — формах для сиру і масла, ложках та інших виробках, що експонуються в залі.

Одним із способів декорування дерев'яних виробів було також випалювання. Народні майстри застосовували його, прикрашаючи бондар-

ські вироби та речі побуту: посуд на молоко і сметану — гарчики, бочівки, сільнички, коновки, ложки, столи, скрині та ін. Техніка художнього випалювання нескладна. Орнамент наносили за допомогою розпеченого залізного писака. Мотиви були переважно геометричні, рідше — рослинні.

Випалювання на дереві було широко розвинуте в селах Яворів, Річці, Брустурів, Космачі на Косівщині, Криворівні, Довгопіллі Верховинського району, Новомарківці (колишнє Рунгурі) Коломийського району.

Відомими майстрами випалювання XIX — поч. XX ст. були Василь Потяк з села Криворівні Верховинського району, Василь Боб'як, Григорій Зизарчук з села Космача, Онуфрій Копельчук з села Шешор, Юрій Грималюк з села Річки Косівського району. Їх вироби експонуються у вітрині.

Народні майстри часто поєднували художнє випалювання з площинною різьбою. Це можна прослідкувати на роботах Юрія, Василя та Миколи Шкрібляків, Василя Девдюка та інших.

Широкого розвитку набула різьба по дереву на Гуцульщині у другій половині XIX ст., коли з розвитком капіталізму посилювалось класове розшарування села. Бідніша частина населення змушена була шукати побічних заробітків у ремеслах. В художній обробці дерева виділяються

Боклажок.
Косівський район. XIX ст.

Кращі майстри, спеціалізуються цілі села — Яворів, Річка, Брустурів, Космач на Косівщині, пізніше міста Косів та Вишніця.

Ю. І. Шкрібляк. Боклажок, пляшка, чарка.
Село Яворів Косівського району. XIX ст.

Найвидатнішим різьбярем XIX ст. на Гуцульщині був *Юрій Іванович Шкрібляк* (1822—1885) з села Явора Косівського району. Перші знання з різьби юнак одержав від батька — бондаря і різьбяря. Він са-

мостійно оволодів технікою точіння виробів з дерева на токарному верстаті власної конструкції.
В основі художньої творчості Ю. І. Шкрібляка лежать мистецькі традиції різьбарства Гуцульщини.

У вітрині експонуються вироби цього талановитого майстра: пляшка, чарки, боклажки, ручний хрест, топірець. Для їх оздоблення митець застосовує традиційний народний орнамент, який органічно пов'язує з формами предметів. Для пошкваллення орнаменту Ю. Шкрібляк деколи застосовує незначну кількість інкрустації з мідного дроту, цвяхів з головками, баранячого рогу та дерева натурального кольору.

Художні вироби Ю. Шкрібляка користувались заслуженою славою та експонувались на багатьох виставках, зокрема у Львові (1887), Станіславі (1879), Коломиї (1880), Стрию (1909), Одесі (1911) та інших містах.

Традиції Ю. Шкрібляка продовжували його сини: *Василь* (1856—1928), *Микола* (1858—1920) і *Федір* (1859—1942). Спочатку вони наслідували батька і лише згодом внесли в свої роботи яскраву творчу індивідуальність.

У вітринах представлені вироби Василя, Миколи та Федора Шкрібляків: рахви, боклажки, цукорниця, палиця, рамка, шкатулка, тарілка, миска тощо. Експонуються куделі Ю. Шкрібляка, М. Шкрібляка та їх сучасників. Ці речі мали практичне та декоративне призначення.

Майстри вже ширше застосовують інкрустацію різноколірними породами дерева, металом, рогом і бісером, урізноманітнюють та ускладнюють композицію орнаменталь-

них мотивів, різьба стає більш заглибленою.

Роботи Шкрібляків були популярні серед народу, експонувались на багатьох виставках і здобули загальне визнання.

З А Л № 3

На мистецьких традиціях династії Шкрібляків розвивали свою творчість інші гуцульські різьбярі XIX і першої половини XX ст. Вони збагачували народний орнамент новими елементами та композиціями, впроваджували нові прийоми художньої обробки дерева та частіше застосовували інкрустацію бісером.

Відомими різьбярями на Гуцульщині були Іван та Василь Якіб'юки з села Криворівні Верховинського району. *Іван Григорович Якіб'юк* (1867—1936) виготовляв дерев'яні побутові речі, майстерно прикрашував різьбою сволоки. У вітрині експонуються його роботи: шкатулка і настільна прикраса з барельєфом О. Довбуша.

Василь Григорович Якіб'юк (1881—1945) оздоблював дерев'яні вироби «чистою» різьбою з незначним введенням інкрустації кольоровим деревом, бісером та металом. У вітрині представлені його топірець, палиця, гарчик та рамки. Особливо гарно виконані топірець та палиця, зроблена з сливового дерева, інкрустована мосяжними підківками, цвях-

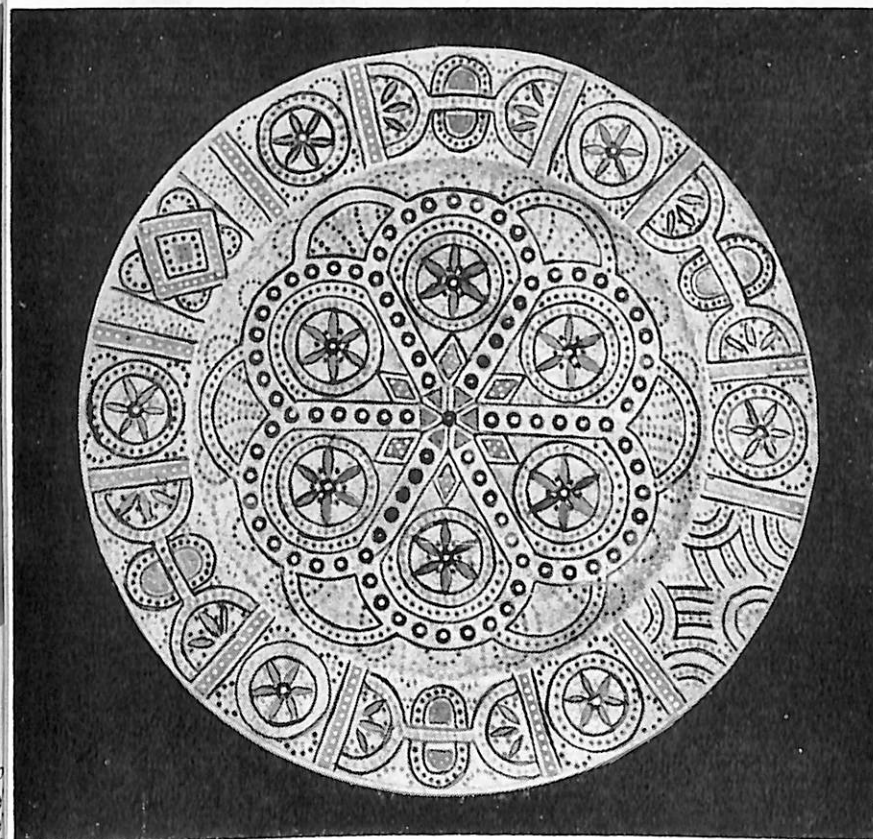

В. Ю. Шкрібляк. Боклажок, рахва.
Село Яворів Косівського району. 1896 р.

ками, білим і синім бісером. Верхня частина палиці закінчується металевою галкою, гравірованим орнаментом та ініціалами майстра.

В одній з вітрин зібрані роботи різьбярів села Верховини: декоративні тарілки, рамки, шкатулка з

грушевого дерева темно-коричневого кольору, різьблені переважно «сухою» різьбою та інкрустовані в дуже малій кількості кольоровим деревом, рогом, білим та синім бісером. Ці вироби приваблюють тендітною глибокою різьбою та своєрід-

Ф. Ю. Шкрібляк. Тарілка. Село Яворів Косівського району.
Початок XIX ст.

ною композицією орнаментальних мотивів: «колосочків», «ромбиків», «зубчиків» тощо.

Відомими різьбярми села Яворова кінця XIX—першої половини XX ст. були Іван, Юрій та Петро Гондураки. Їхні художні вироби—рахви, тарілки, шкатулки—можна оглянути у вітрині.

Талановитим різьбярем, продовжувачем традицій Шкрібляків був *Микола Федорович Медвідчук* (1880—1946) з села Снідавки на Косівщині. Експонуються його вироби—пасківець, рамка, оздоблені мотивами «сонечко», «кривульки», «ільчате письмо» та ін. Вироби відзначаються чіткістю орнаментальних композицій та майстерністю їх виконання. М. Медвідчук займався також мосяжництвом, був майстром виготовлення музичних інструментів. Цимбали, скрипки, бубни його роботи славились не тільки в рідному селі Снідавці, але й в сусідніх селах Річці, Яворові, Буківці, Шепоті та інших.

Відомим різьбярем на Гуцульщині був *Іван Григорович Семенюк* (1867—1950) з селища Печенижина Коломийського району. Його декоративна таріль, рахівка, представлені у вітрині, вражають майстерністю виконання і чіткістю композиції, простою орнаментальною палітри.

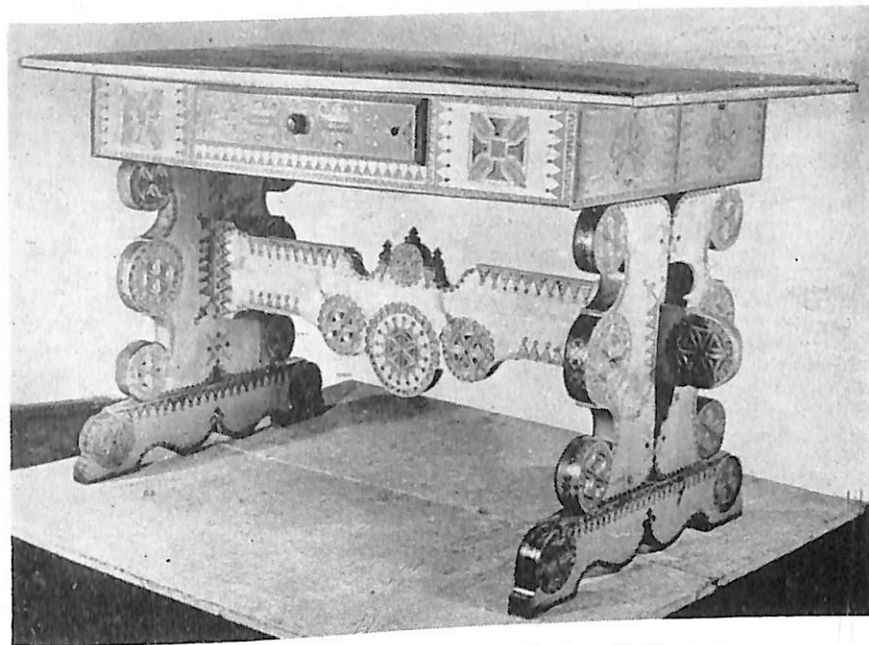
Майстер виготовив тарілку з явора. В центрі її викладкою з коричневого грушевого дерева інкрустована «ружа», яка гармонійно поєд-

нана з орнаментальним мотивом «зубчики», розміщеним на берегах тарілки. Орнаментуку він підкреслює інкрустацією з введенням невеликої кількості білого, червоного і синього бісеру. Художні вироби І. Семенюка неодноразово експонувались на виставках у Львові, Коломиї (1912), Стрию (1909).

В 1894—1941 роках в Коломиї існувала школа деревного промислу з відділеннями фігурної та орнаментальної різьби, столярства, токарства і будівництва. Інструктором гуцульської орнаментики працював І. Семенюк.

Видатним майстром різьби по дереву на Гуцульщині був *Василь Григорович Девдюк* (1873—1951) з Косова. Своє мистецтво він опановував на зразках виробів Юрія та Василя Шкрібляків. Його увагу привертали також інші види гуцульського мистецтва, і насамперед мосяжництво. Останньому В. Девдюк навчався у відомих на той час майстрів Никифора та Дмитра Дутчаків з села Брустурова Косівського району. Як талановитий різьбяр і знавець народного мистецтва Гуцульщини, В. Девдюк зробив великий внесок у підготовку молодого покоління різьбярів.

Разом з майстрами-різьбярми М. Мегединоюком та В. Шкрібляком у 1905 р. він брав участь в організації різьбярської школи у м. Вижниці, яке стало одним із осередків різьби по дереву на Буковині. У цій

В. Г. Девдюк. Стіл. Місто Косів. 1916 р.

школі В. Девдюк працював учителем різьби по дереву та металевої орнаментики.

Після возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною майстер бере участь в організації артілі «Гуцульщина» та учили-

ща прикладного мистецтва в Косові (в 1968 році училище реорганізовано в технікум народних художніх промислів). Протягом життя В. Девдюк зробив багато художніх виробів з дерева, на яких застосовував інкрустацію перламутром та ввів ряд

нових орнаментальних композицій, використовуючи найулюбленіші мотиви різьби: «гачки», «розклине», «слізки», «пшенички» та ін. Його твори експонувались на виставках в Кракові, Познані, Коломні, Стрию та інших містах, де були відзначені медалями та дипломами.

У вітрині можна оглянути його художні вироби: цукорницю, піднос, тарілки, вазу, спортивний кубок, оздоблені різьбою та інкрустацією.

Девдюк багато працював над створенням художніх меблів, де, крім різьби, застосовував художнє випалювання. Типовим зразком гуцульських народних меблів є представлений в цьому залі стіл, виконаний майстром у 1916 році.

Сучасником В. Девдюка був значний майстер художньої обробки дерева *Марко Степанович Мегединюк* (1842—1912) з села Річки на Косівщині, який прикрасив свої вироби тільки різноколірним бісером та незначною кількістю мідного дротика.

В селі Рожнові Косівського району відомим різьбярем був *Петро Олексійович Нумайко* (1902—1944).

В експозиції залу є його макет іконостаса, зроблений ще в юнацькому віці. Через матеріальні нестатки здібний майстер не міг повністю присвятити себе улюбленому мистецтву, тому творчий доробок його невеликий.

Самобутнім майстром різьби по дереву і талановитим будівничим

був *Василь Іванович Турчиняк* (1864—1939) з селища Ділятина Надвірнянського району. Турчиняк будував в основному хати та дерев'яні церкви в гуцульському стилі. В церквах сіл Ворохти, Ділятина, Биткова Надвірнянського району збереглися іконостаси, прикрашені ажурною та фігурною різьбою, що належать різцю майстра. Експонується рамка його роботи (1925), різьблена геометричним орнаментом.

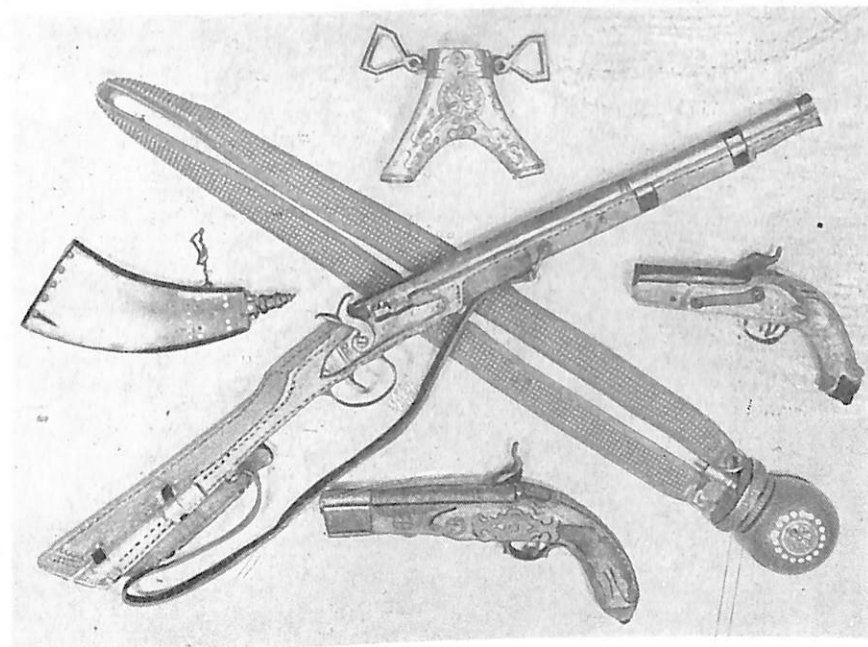
Традиційним народним орнаментом гуцули оздоблювали також народні музичні інструменти (зразки їх виставлені у вітрині). Сільські майстри виготовляли скрипки, цимбали, бубни, ауди, фляри, сопілки, дрімби тощо.

Характерним народним музичним інструментом на Гуцульщині є трембіта — дерев'яна довга труба, виготовлена з м'якої породи дерева і обгорнута березовою корою. На ній грають під час урочистих і траурних подій, звуки трембіти долітають з полонин, де випасають худобу.

ХУДОЖНЯ ОБРОБКА МЕТАЛУ

ЗАЛ № 4

Художня обробка металу на Гуцульщині сягає давніх часів. Народні майстри-мосяжники з покоління в покоління створювали різноманітні металеві вироби — речі хатнього

Рушниця, пістолі, порохівниця. Косівський район. XVIII ст.

вжитку, прикраси для одягу, деталі кінської зброї, зброю тощо. Матеріалом служили мідь, латунь — сплав міді і цинку, олово, а пізніше використовували бакунт — сплав міді і срібла. Вони легко піддаються холодній обробці.

В залі експонуються художні металеві вироби XVIII—початку XX ст. Вони приваблюють витонченістю своїх форм, художньою і технічною майстерністю обробки. Осередками цього виду народного мистецтва на Гуцульщині були Косівський і Вер-

ховинський райони Івано-Франківської області та Вижицький і Путильський райони Чернівецької області.

Орнамент гуцульських металевих виробів в основному геометричний. Він складається переважно з простих елементів — трикутників, квадратиків, ромбів та ін. Розміщення орнаменту завжди відповідає властивостям матеріалу та формі предмета.

Залежно від форми і призначення предметів орнамент на оздобленій площі металу буває заглиблений, опуклий і площинний.

До давніх художніх металевих виробів належить зброя, якою користувались гуцули під час полювання та боротьби з гнобителями трудящих мас.

У вітринах залу зібрані різьблені рушниці, пістолі, порохівниці, топірці, палиці та інші вироби, які свідчать про вміння майстрів володіти різними прийомами обробки — литтям-«сипанням», куванням, гравіруванням, інкрустацією тощо.

Одним з відомих майстрів гуцульської зброї був *Юрій Федорович Мітчук* (1851—1947). Щедрим багатством декоративних прикрас відзначаються топірці і келефи — палиці із загнutoю рукояткою — невід'ємні деталі традиційного свят-

кового гуцульського вбрання. Серед зібраних топірців особливу увагу привертає топирець роботи невідомого майстра 1840 року. Його металевий обушок прикрашений гравірованими орнаментальними мотивами: «баньками», «медівничками», «розетками» та «ільчатим письмом». Дерев'яне топорище різьблене та інкрустоване кольоровим природним деревом, бісером, рогом і дротиком. Тут зустрічаємо характерні орнаментальні мотиви — «гадючка», «головкате» та «коліщатка».

Різнманітні прикраси чоловічого і жіночого одягу відрізняються багатством форм і орнаменту. Це застібки для намиста — чепраги, пряжки для поясів, жіночі нашійні прикраси — згарди, персні, ланцюжки-ретязі та інші вироби, виготовлені з латуні, бакунту, срібла. Все це експонується у вітринах-столах.

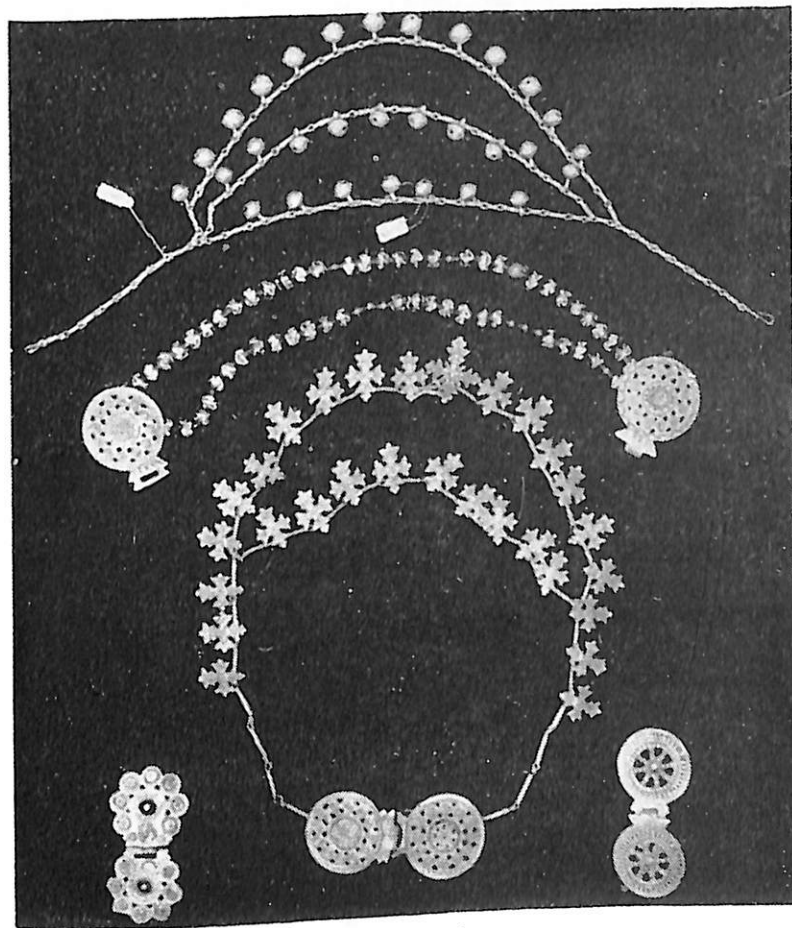
Поряд з предметами гуцульського народного вбрання відкриті для огляду металеві побутово-господарські вироби: гольник, щипці для роздавлювання горіхів — лускоріхи та ін.

Першим відомих мосьяжником на Гуцульщині був *Лукин Дугчак* (кінець XVIII — початок XIX ст.).

Багатством художніх форм наділені гуцульські металеві люльки.

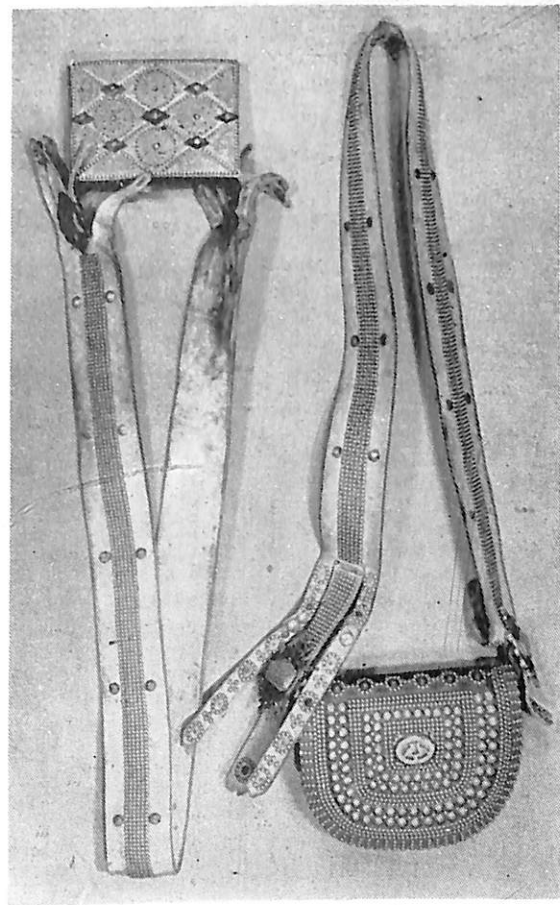
У їх виготовленні відзначалися і набули широкої популярності про-

Жіночі металеві прикраси — чепраги, згарди, шелести.
Косівський район. XIX ст.

Пояси, черес.
Косівський район.
XIX ст.

Ташка, тобівка.
Косівський район.
XIX ст.

славлені майстри-мосяжники *Никифор Ребенчук* (1876—1949) з села Яворова, *Василь Самокищук* з села Соколівки на Косівщині (кінець XIX—початок XX ст.) *Федір Харінчук* (1872—1942), *Дмитро Семенович Харінчук*, 1890 року народження, *Іван Юрійович Миронюк*, 1880 року народження з села Краснолово Верховинського району.

Люльки, зразки яких представлені у вітрині, виготовлялись з латунних і нейзильберних блях. Їх майстерно прикрашували гравіруванням.

На відзнаку двохсотих роковин визвольної війни українського народу 1648—1654 рр. проти польсько-шляхетського гніту і за возз'єднання України з Росією на Косівщині був виготовлений медальон з погруд'ям Богдана Хмельницького. Цей своєрідний виріб експонується.

В залі представлені гуцульські шкіряні пояси, оздоблені металом. Широкі пояси-череси на чотири, п'ять і більше пряжок робили переважно з грубої шкіри і прикрашали тисненням, візерунками — «поясками», «дужками», а по краях — плетінкою з кольорових шкіряних поясочків. Пояси пізнішого часу, так звані букурійки, оздоблені бакунтовими гудзиками — бобріками і тонко гравірованими пряжками.

Відомими майстрами виготовлення таких поясів були *Ілько Дмитрович Кішук* (1874—1945) з села Річки, *Микола Федорович Медвідчук* (1880—1946) з села Снідавки, Лу-

кин Петрович Миклащук (1911—1960) з села Брустурова Косівського району. Згадані пояси можна оглянути у вітрині.

Художньо оздоблені металеві деталі використовувалися для прикрашування чоловічих шкіряних торбин — тобівок і ташок. Зразки їх експонуються в залі.

Відомим майстром шкіряних виробів був *Федір Васильович Якіб'юк* (1879—1957) з села Снідавки Косівського району. З його неповторним мистецтвом можна ознайомитись в музеї.

Форми тобівок XVIII ст. квадратні, в XIX і на початку XX ст. — півкруглі і багатше оздоблені.

Тобівки і ташки прикрашували металевими капсулами — бобріками та металевими фігурними бляшками з гравірованим або тисненим орнаментом.

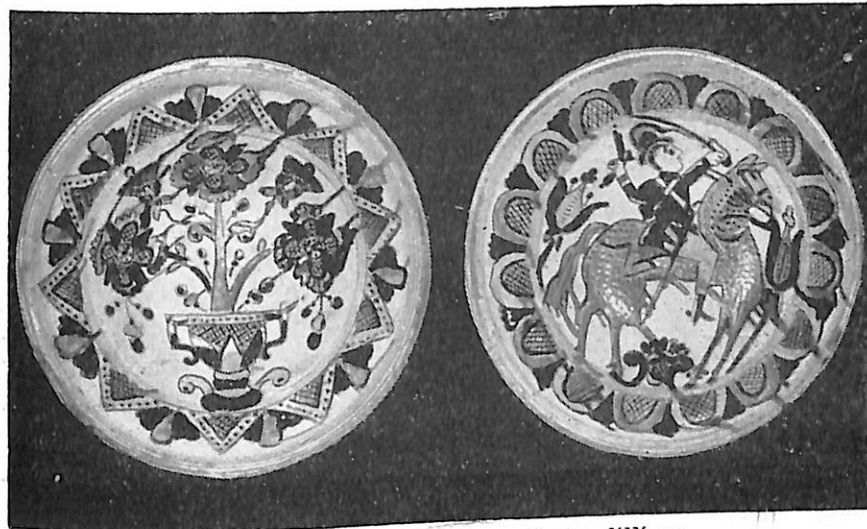
КЕРАМІКА

ЗАЛ № 5

В експозиції цього залу представлена кераміка Гуцульщини XIX — початку XX ст.

Гончарство на території краю виникло дуже давно. Про його великий розвиток в минулому свідчать археологічні знахідки.

Відомими осередками гуцульської кераміки були місто Косів, селище Кути і село Пистинь Косівського району, міста Снятин та Коломия.

П. Баранюк. Миски. Місто Косів. XIX ст.

Художня кераміка Гуцульщини при наявності своїх оригінальних місцевих особливостей має чимало спільного з гончарством Волині, Поділля, Київщини, Полтавщини та інших областей України.

Для порівняння у шафці-вітрині експонується тарілка роботи відомого гончаря Василя Поросного з міста Опішні Полтавської області, виконана в другій половині XIX ст.

Найбільш поширеним на Гуцульщині було виробництво вжиткового посуду — мисок, тарілок, збанків, ко-

лечів, свічників, а також кахлів для облицьовування печей.

Форми гончарних виробів дуже різноманітні.

Виникали і розвивались вони протягом багатьох поколінь майстрів у найтіснішому зв'язку з трудовою діяльністю людини.

Утилітарне призначення гончарних виробів органічно поєднувалося з декоративністю, яка в свою чергу залежала від матеріалу і техніки виконання. Орнамент гуцульської кераміки в основному складається з

рослинних і анімалістичних мотивів. Часто зустрічаються стилізовані людські фігури та жанрові сценки.

Орнаментатії керамічних виробів властива техніка гравірування. Колорит розписів світлий. Візерунки наносили зеленими, жовтими, коричневими, рідше синіми фарбами на білий фон.

Гончарними промислами здавна славилось місто Косів. У XIX ст. тут жили і працювали відомі гончарі *Петро Баранюк* (1816—1880) та *Олекса Бахметюк* (1820—1882).

Петро Баранюк був родом з села Москалівки (тепер увійшло в межу міста Косова). Він використовував традиції місцевого народного мистецтва. Крім побутового посуду, майстер виготовляв кахлі для облицювання печей. У вітрині представлені його керамічні вироби: свічник та миски, прикрашені рослинними мотивами.

Учнем і сучасником П. Баранюка був талановитий косівський керамік *Олекса Бахметюк*, син гончаря-бідняка. Гончарству навчався у свого батька, а потім у П. Баранюка. *Олекса Бахметюк* виготовляв домашній посуд: миски великих розмірів, свічники, збанки, колачі. Свої вироби оздоблював рослинними мотивами — листочками, ягодами, гронами винограду, які поєднував з геометричними малюнками або зображенням тварин.

Характерним елементом розписів *Олекси Бахметюка* є багатопелюстова квітка, здебільшого обведена зигзагоподібною лінією. У декоративних мотивах майстер часто зображує півників, оленів, пташок серед квітів та листочків.

Провідне місце в творчості *Олекси Бахметюка* займає виробництво кахлів. На багатьох кахлях зберігаються дати та підпис автора. У вітрині експонуються зразки виробів майстра — кахлі, виготовлені у 1875—1878 рр. — в найбільш плодотворний період творчості. На них — різноманітні сюжетні малюнки.

З особливою симпатією і теплою відтворює *Бахметюк* сценки з життя і побуту населення Прикарпаття, наприклад: «Селянин за плугом», «Мельник у млині», «Народні музиканти» тощо. В сатиричних композиціях він, з властивою народові дотепністю, висміює представників панівних класів.

Роботи *О. Бахметюка* приваблюють своєрідністю форм, сміливістю малюнків та вмінням з простих елементів творити велику кількість орнаментальних варіантів. Приємно вражає соковитість колориту його виробів. Кераміка *Бахметюка* користувалася широкою популярністю серед народу і розходилася не лише на Прикарпатті. Багато його творів як скарби високохудожньої народної творчості в минулому закуповували

О. Бахметюк. Кахлі. Місто Косів. XIX ст.

багаті-колекціонери і вивозили за межі України та за кордон.

В цій же вітрині виставлені керамічні вироби косівського майстра *Григорія Цвілика* (1899—1952), родом з міста Коломиї. Великі збанки, трійці, вази, декоративні тарілки, розмальовані рослинними мотивами, достойно представляють кераміку 30-х років ХХ ст.

32

В ХІХ ст. важливим осередком розвитку гончарства на Гуцульщині стає село Пистинь Косівського району. Відомим майстром цього села в середині ХІХ ст. був *Дмитро Зінтюк* (середина ХІХ ст.), роботи якого зібрані в окремій вітрині. Творчість майстра розвивалася на традиціях пистинської кераміки. Його розписи позначені легкістю рисунка

та декоративністю композиції. *Дмитро Зінтюк* виготовляв миски, збанки, кахлі, глечики. На експонованих виробах спостерігаються геометричні та рослинні традиційні мотиви — «зубці», «кучері», «копитця», «кола», «квадрати», а також зображення звірів, птахів та сюжетні сценки. В прикрашуванні виробів, зокрема посуду, *Зінтюк* вживав обмежену па-

5 1296

П. Г. Кошак. Тарілка, колач, збанок. Село Пистинь Косівського району. Початок ХХ ст.

літру елементів, але трактує їх своєрідно, з глибокою логікою. Особливо цікава в нього жовта фарба — яскрава, гаряча.

В цій же вітрині представлені роботи інших пистинських гончарів ХІХ і початку ХХ ст.: *Петра Тимчука*, *Франца Марковського*, *Мартина Красовського*, *Йосипа Табахорнюка*, *Миколи Стадниченка*. Переважно це побутово-декоративний посуд, в розписі якого найчастіше рослинні і тваринні мотиви, виконані соковитими зеленими та жовтими фарбами, характерними для кераміки цього села в ті часи.

З виробів *Петра Тимчука* та *Йосипа Табахорнюка* у вітрині можна побачити забавні скульптурки орлів, свиньок, баранчиків у формі вазонів.

Визначним майстром художньої кераміки дорадянського періоду вважається *Петро Григорович Кошак* (1864—1941). Він не лише розвинув, але й поєднав у своїй творчості найкращі художні традиції Пистиня і Косова.

Народився *Петро Кошак* в селі Москалівці (тепер село *Ввійшло* в межу міста *Косова*) в сім'ї гончаря *Григорія Кошака*. Ще юнаком залишився круглим сиротою. Після повернення у 25-річному віці з військової служби, *Петро Григорович*

33

знайомиться з гончарною справою, вивчає творчість косівських майстрів. З 1894—1897 рр. навчається в Коломийській гончарській школі.

Незважаючи на деякий негативний вплив школи, в якій насаджувалась компіляція стилів, він не втратив основ народності в своїй творчості. Після навчання Петро Кошак бере участь у виставках, одержує нагороди за свої твори. Однак матеріальне становище П. Кошака, як і інших народних майстрів того часу, було важким. В одному з листів він писав, що життя його дуже бідне, поля в нього не було, хліб і до хліба мусив купувати, а заробіток мізерний.

У вітрині представлені художні вироби Петра Кошака: декоративні тарілки, миски, вази, колач, розмальовані багатопелюстковими квітами, дзвіночками, півниками, оленями тощо.

Декоративний розпис виробів П. Кошака складається з рослинних мотивів, чітко прорисованих і ритмічно розміщених на всій поверхні посуду. Часто майстер вживав, крім традиційних, синю фарбу.

В сюжетних малюнках Петро Кошак не перевершив Олексу Бахметюка, але він вніс значний вклад у створення рослинних композицій та нових мотивів.

Петро Кошак залишив величезну художню спадщину, його твори прикрашають експозиції багатьох музеїв нашої країни.

34

Гончарним мистецтвом здавна славиться місто Коломия. В Коломії вже в XVII ст. місцеві гончарі виготовляли кахлі для облицювання печей та вжитковий посуд, покриваючи його поливою та декором.

Експонуються кахлі роботи невідомого коломийського гончаря кінця XVIII — початку XIX ст. На цих кахлях бачимо різноманітні побутові сценки: жінка з граблями та збанком в руках; молода пара з весільним деревцем; музикант, що грає на скрипці; архітектура церкви; квітуча галузка тощо. Митець розмальовував їх коричневими та ясно-зеленими фарбами на білому фоні технікою фляндрування і ритмування. Ці кахлі свідчать про високий рівень коломийського гончарства того часу.

В розвитку художньої кераміки певну роль відіграла Коломийська гончарська школа (1876—1914), яка працювала на базі творчої спадщини народних майстрів-кераміків Гуцульщини. Ця школа мала деякі успіхи в архітектурній кераміці та в технології керамічного виробництва.

У вітрині експонуються керамічні вироби учнів цієї школи: декоративні тарілки та деталі умивальника, прикрашені рослинними стилізованими мотивами. Поряд — чашка з блюдцем і миска, які майстерно виконав учень цієї школи Станіслав Антонович Патковський (нар. 1880 р.). Він довгі роки пра-

цював скульптором-реставратором в Києві, а нині — пенсіонер.

В цьому ж залі в дерев'яному миснику зібрані миски і тарілки косівських, пистинських та коломийських гончарів XIX — початку XX ст. Їх декоруванню приділялась велика увага, бо, крім практичного призначення, вони прикрашали інтер'єр гуцульської хати.

Серед експонованих у миснику тарілок особливо оригінальні роботи коломийського гончаря Кароля Францовича Санойци (1911—1945). В центрі кожної миски або тарілки зображена квітка, чи розетка, а береги розмальовані зубчиками, коплицями, кругами тощо. На його тарілках бачимо півників, оленів, рибок, коників, оточених квітками, листочками, жолудями, що надавало роботам особливого народного звучання.

Крім тарілок і мисок, Кароль Санойца виготовляв збанки, вази для квітів, горнятка тощо. На своїх виробках майстер часто ставив підпис і вказував домашню адресу.

ОДЯГ, ВИШИВКИ, ТКАНИНИ

ЗАЛ № 6

Експозиція цього залу знайомить з народним одягом, вишивками і декоративними вжитковими тканинами Гуцульщини та карпатського підгір'я з XIX ст. до 1939 року.

5*

Гуцульський одяг

Народний одяг — один з найбільш поширених видів художньої творчості. В ньому поєднуються мистецтво крою, вишивання, ткацтво, плетіння, в'язання, обробки шкіри тощо. Його походження сягає далекого минулого. Деякі деталі вбрання гуцулів, наприклад, «перемітка», «чільце», нашійні прикраси, вишивки подібні до одягу часів Київської Русі.

Характер народного вбрання визначався конкретними умовами життя — географічно-кліматичними та соціальними, заняттям людини. Одяг також безпосередньо зв'язаний з традиційними народними святами та обрядами, віковими особливостями. За одягом можна було визначити сімейний стан селян. Дівчина на Гуцульщині після весілля замість барвистих «упліток» пов'язувала на голову «перемітку» або пишній завії з квітчастої хустки — символ заміжжя.

Традиційні особливості одягу формувалися протягом століть та передавалися з покоління в покоління, з роду в рід.

В окремій вітрині експонується жіночий одяг з Чернігівщини XIX ст. та тогочасного Городенківського повіту. У них багато спільного — у формах деталей, композиції прикрас, техніці виготовлення, що свідчить про єдність культури всього українського народу.

35

Чоловічий
та жіночий одяг.
Село Яворів
Косівського району.
XIX ст.

Жіночий
та чоловічий одяг.
Село Космач.

В гуцульському народному вбранні протягом століть поряд з рисами, характерними для одягу інших областей України, склались специфічні місцеві особливості — особливості одягу горян. Їх одяг виготовлявся з місцевої сировини, переважно з вовни, нескладними саморобними знаряддями.

У вітрині представлений типовий для XIX ст. гуцульський чоловічий та жіночий одяг. Він відзначається простотою форм, багатством прикрас і барвистістю з перевагою червоного кольору. Приваблює гармонійність всіх його частин. Народні майстри вміло поєднували в одязі вжитковість і красу, утилітарне і естетичне.

Ансамбль чоловічого вбрання складається з вишитої полотняної сорочки, випущеної поверх сукняних штанів-крашениць та оперезаної широким поясом-чересом, кептаря та сердака. На голові — чорний повстаний капелюх-кресаня, оздоблений на свято різноколірними вовняними шнурками-черв'ячками та пір'ям глухаря (готура). Через плече на ремені — шкіряна торбина-тобівка та порохівниця, декоровані металевими прикрасами. В руках — різьблений топірець.

Такий же багатий жіночий одяг. Він складається з довгої полотняної вишитої сорочки, двох запасок, оперезаних тканим поясом-попружкою, кептаря та сердака. Характерними нашійними прикрасами були

гердани — узорчасті стрічки, винизані з намистин-пацьорок, металеві згарди та намисто. Головним убором заміжніх жінок до початку XX ст. була перемітка. Вона мала вигляд довгого вузького полотнища на зразок рушника з орнаментованими кінцями-заборами. Доповнювала жіночий одяг дзьобенка — невелика тканина торбина з широким поясом, яку одягали через плече. Її використовували для дрібних необхідних речей, гостей.

На ногах гуцули носили пошиті з сукна шкарпетки-капці або візерунчасті плетені шкарпетки-капчурі та взували легкі шкіряні постолі.

В минулому сердаки, штани, онучі, капці були переважно червоного кольору. Згодом вони поступаються місцем чорним.

Місцеві варіанти гуцульського вбрання щодо крою, колориту та способів прикрашення дуже різноманітні. Про це свідчать зразки одягу з різних сіл, що експонуються в залі.

Космацький одяг відзначається золотисто-оранжевою кольоровою гамою всіх деталей: запасок, пояса, хустки, а також візерунків на вставках та капчурах.

Деякі відмінності спостерігаємо в одязі села Тюдова Косівського району.

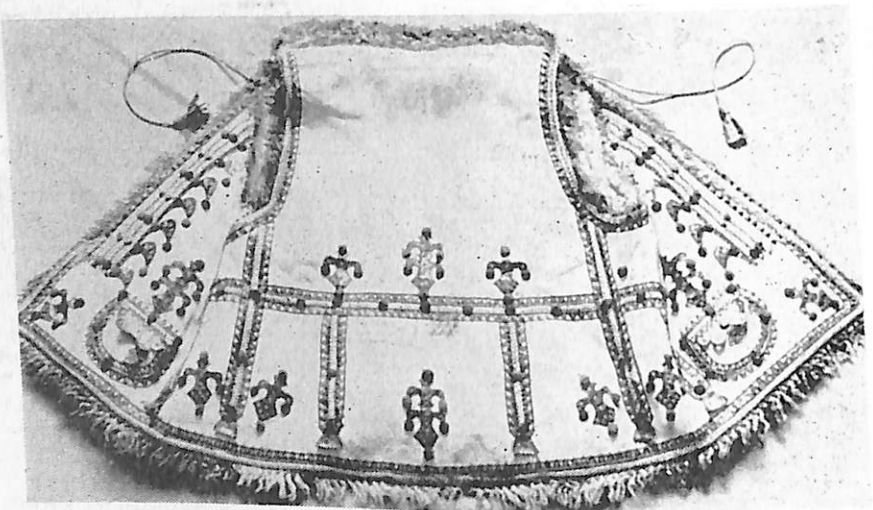
Багатими прикрасами характеризується жіночий весільний одяг 30-х років села Пистинь Косівсько-

Чоловіча та жіноча сорочки. Косівський район.
Кінець XIX—початок XX ст.

го району. У суцільних вишивках пишних рукавів пистинської сорочки переважають дрібні геометричні мотиви червоного та чорного кольорів. Весільна рясована темносиня спідниця-сукня прикрашена внизу гальоном — сріблястою стрічкою. Фартушок з фабричної тканини.

Сап'янові аплікації — «кучері», «рачки», «зубці» — святково декорують кептарик, поверх якого накинута велика барвиста хустка та біла перемітка з заборамі. Розкішний весільний вінок і багаті нашійні та нагрудні прикраси доповнюють цей одяг.

Кептар. Село Яворів
Косівського району.
Початок XX ст.

Експонуються також одяги Микуличина Івано-Франківської, Дихтинця Чернівецької, Ясіня Закарпатської областей та інших гуцульських сіл.

Мистецтво вишивання — це один із стародавніх основних способів прикрашування одягу. У ньому втілено великі багатства народного орнаментального мистецтва.

Складовою частиною народного одягу є біла полотняна сорочка — найдавніша форма вбрання.

На святкових сорочках бачимо найгарніші вишивки. Багатство вишивки та її композиція відрізняє святкову сорочку від буденної, весільну — від траурної.

Особливо барвисті вишивки рукавів жіночих сорочок. Характер орнаменту та його розміщення дуже різноманітні як за формою рисунків, так і за кольорами.

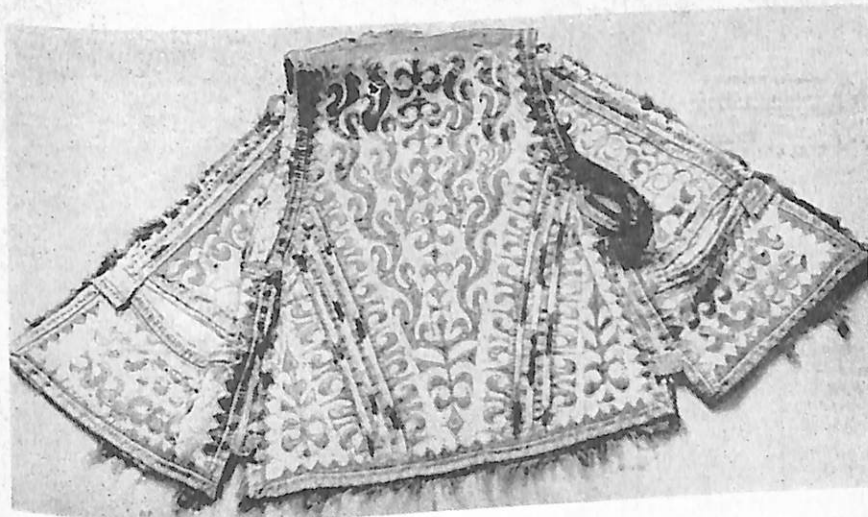
Як правило, на рукавах жіночої сорочки вишивали поперечні смуги узору-вставки нижче плеча.

Я. В. Тонюк. Бочівочка, підноси і чарки.
Село Річка Косівського району. 1958 р.

О. С. Хованець. Гуцульські музики.
Місто Косів.

Кептар. Село Розтоки
Косівського району
Початок ХХ ст.

У святкових сорочках-рукавках вишивка майже повністю вкриває рукави.

Елементи узору виставок повторюються на комірці-прошивці, манжетах-брацарях, або дудах та на пазусі,

Рукави жіночих сорочок сіл Смодни та Вербівця біля Косова, що експонуються у вітринах-столах, суцільно вишиті дрібними «кочільцями», «розетками» або «ромбиками» переважно одного кольору: чорного,

червоного, оранжевого, а також синього та червоного кольорів.

Про високий художній смак майстринь-вишивальниць свідчить чоловіча сорочка початку ХХ ст. з села Пистинь Косівського району. Геометричний орнамент дрібного рисунка вишитий червоними нитками на комірі, «пазусі», нижче плечей та внизу, навкруги під.

Поли чоловічої сорочки з села Устеріки Верховинського району прикрашає біла мережка-цирка.

Невіддільною частиною верхнього народного одягу гірських сіл є кептар. В його формах та способах оздоблення яскраво відбиваються традиційні місцеві особливості.

Легко відрізнити космацький кептар, — передні частини якого прикрашені квадратами з коричневого сап'яну, густо вибитими металевими кружечками-капсулами, — від кептаря жаб'євського, вишитого барвистими вовняними шнурками з перевагою зеленого. Вся поверхня кептаря з села Розтоки на Косівщині вкрита складним візерунком-аплікацією з сап'яну.

Ці кептарики можна побачити у вітринах-столах.

Тут же експонуються пистинський та яворівський кептарі, оздоблені традиційними мотивами — «рачками», «кучерями», «ружками», «зубцями», а також кептарі з Рожнова, Тюдова Косівського району та інших сіл.

Подібним способом прикрашали довгі зимові кофухи. Це видно на зразку кофуха початку ХХ ст. з села Яворова Косівського району.

Вишивка, силянка та аплікації із шкіри зміцнювали та маскували шви на верхньому одязі, підкреслювали його крій, були засобом оздоблення. Місцеві відмінності помітні також на верхньому одязі — сердаку.

Його обшивали довкола та на швах вовняними нитками, переважно червоного і жовтого кольорів, підкреслюючи простоту форми. Ви-

шивкою прикрашували переди сердаків — гредушки, бічні клини, стоячий комір. Спереду нашивали великі волічкові (гарусні) гудзики та яскраві китиці.

Найбільш поширеними мотивами вишивки сердаків були «кучері», «зірочки», «зубчики».

Своєрідні прикраси мають верховинські, космацькі, микуличинські, брустурівські та інші сердаки.

Оригінальний одяг підгірних та рівнинних сіл Прикарпаття, який для порівняння представлений в цьому залі.

Жіночий одяг з села Корнича Коломийського району першої половини ХХ ст. складається з лляної сорочки з вставками, поясного одягу — опинки, вузького тканого пояса — крайки та кептаря, прикрашеного темно-коричневими аплікаціями з сап'яну. На голові — домоткана хустка. Часто молоді жінки та дівчата одягали замість опинки запаску і фартушок з фабричної тканини. Такий тип одягу характерний для навколишніх сіл Коломиї.

В рівнинному селі Сороках Горденківського району в 30-х роках жіночі сорочки прикрашали білі вставки. Поверх сорочки обгорнута опинка, спереду — запаска, оздоблена внизу широкою смугою геометричного орнаменту. Одяг доповнюється широким декоративним поясом та вузькою крайкою. Зверху — коротенький вишитий кептарик. Особливістю цього одягу є

Вишивка. Коломийський район. 1920—1930 рр.

дрібне рясуння сорочки і поясного вбрання та червоний колір вовняних тканин: опинки, запаски, пояса.

Високим художнім смаком відзначається жіночий одяг села Русова Снятинського району.

Рукави святкових жіночих сорочок часто суцільно вишивали геометричними мотивами або прикрашали вертикальними чи наскісними смугами легкого узору. На сорочках заміжніх, літніх жінок бачимо білі вишивки.

Відрізняються від гуцульських за формою та способом прикрашування кептарі сіл Снятинщини і Горденківщини.

Гуцульські вишивки

Багатство художньої творчості народу яскраво проявилось в мистецтві вишивання.

У візерунках гуцульської вишивки втілена любов до декоративності, барвистості, прагнення до краси.

Орнаментика і техніка вишивання на Гуцульщині збереглися з глибокої давнини. Є в них ряд особливостей, спільних з вишивками інших областей України.

Експонуються давні вишивки — «вуставки-мережки». Їх орнаменти будуються горизонтальними рядками геометричних візерунків нескладної композиції, симетрично розміщених з двох боків ажурної мережки.

Найбільш типовий орнамент вишивки — дрібний, геометричний, в якому сполучені різні мотиви, переважно ромби й трикутники.

В колориті вишивок селища Верховини бачимо вкраплення лілових та фіолетових фарб.

У вишивках сіл Яворова, Річки, Брустурова 30-х років ХХ ст. спостерігаємо поєднання голубих та зелених кольорів.

Складною композицією геометричних мотивів відзначаються ворохтинські та яремчанські вишивки.

На Гуцульщині найбільш поширеними були вишивані мотиви: «сливові», «баранячі роги», «скринькові», «головкати», «чічкати».

Своєрідна особливість притаманна вишивкам села Космача. Їм характерна яскрава кольорова гама, що переливається від яскраво-жовтого до темно-вишневого. Орнамент твориться дрібними геометричними мотивами, вишитими хрестиками. Найбільш поширені їх назви: «дубовий лист», «безконечні», «пушка-ті», «летечі», «черешневі».

У вишивках гірських сіл зустрічаються і рослинні візерунки, найчастіше — «ружі».

Гуцульські вишивки переважно виконані «низю», способом, при якому нитки йдуть паралельно основи, шиються з вивороту.

Поряд з технікою низинки на Гуцульщині застосовували також «хрестик», «настилування», «штапівку», «шнурок», «цирку» та інші види вишивання.

Їх можна побачити у вишивках селища Верховини, сіл Яворова, Річки, Білоберізки, Ворохти та ін.

Характерним матеріалом для вишивання кінця ХІХ і початку ХХ ст. служили прядена вручну вовняна нитка, фабрична прядена і хімічно фарбована нитка — коцик, заплоч, а згодом бавовняні нитки.

Не було на Гуцульщині жінки чи дівчини, що не вмiла б вишивати. Більшість їх — талановиті вишивальниці, які створювали нові узори, чудово підбирали кольори. Це справжні народні митці.

Однією з багатьох таких була і Катерина Корпанюк (1866—1937), дочка видатного майстра різби по дереву ХІХ ст. Юрія Шкрібляка з села Яворова Косівського району.

Експонуються в цьому залі також вишивки з підгірних та рівнинних сіл Коломийського, Снятинського, Городенківського районів.

В орнаментах вишивок Корнича, Воскресинців, Сопова, Ценяви та інших сіл поблизу Коломиї поряд з

геометричними все частіше зустрічаються рослинні, а подекуди й анімалістичні мотиви, вишиті переважно «хрестиком» і «настилуванням». Є тут одно- і двобарвні вишивки кінця ХІХ і початку ХХ ст. та багатобарвні, характерні для пізнішого часу. Назви мотивів та орнаментальних композицій часто пов'язані з навколишньою природою, домашнім середовищем: «дубовий лист», «курячі лапки», «драбинкові», «вазонкові» та ін. Дуже поширений мотив «ружі» — стилізованої квітки різних форм.

Оригінальні вишивки «низинкою» сіл Балинців на Снятинщині та Остапківців Городенківського району. За способом вишивання та характером розцвітки вони нагадують вишивки Поділля, Київщини.

У вишивках сіл Снятинщини поряд з геометричними узорами до зустрічаються багаті рослинні візерунки. Техніка їх виконання різноманітна — «хрестик» «гладь», «низь», «штапівка», «вирізування», «колення» та ін. Високими художніми якостями відзначаються білі вишивки з застосуванням ажурного наскрізного шитва. У вишивках 30-х років ХХ ст. цього району переважають зелені й голубі кольори.

Як у вишивках, так і в одязі у цілому з плином часу спостерігаємо зміни. Поступово мінялися форми одягу, композиція прикрас, їх колорит.

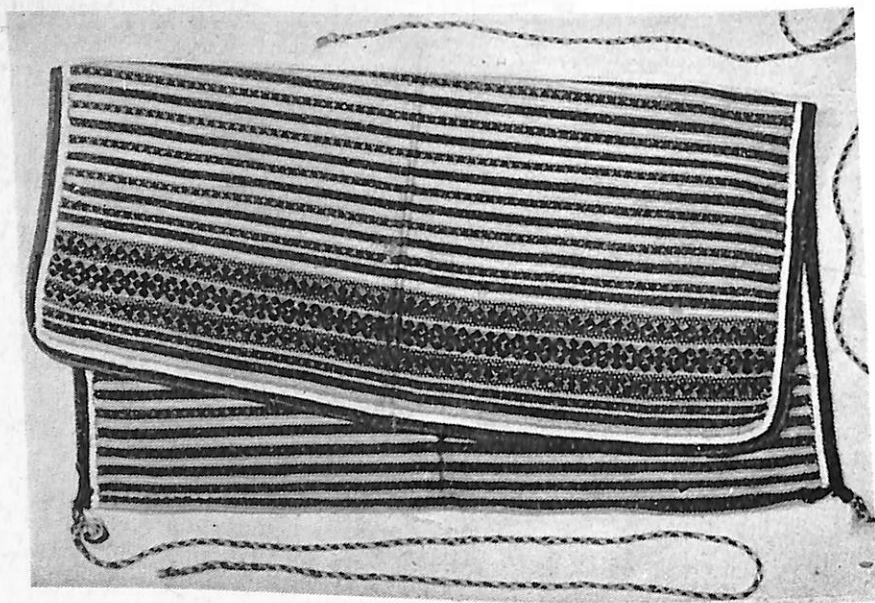
Гуцульські вжитково-декоративні тканини

Широко представлене в експозиції декоративне ткацтво, яке належить до найстародавніших видів народного мистецтва.

На Гуцульщині здавна було поширене виробництво вовняних тканин. Цьому сприяв розвиток вівчарства. Ткацтво забезпечувало потреби населення в одязі та тканих домашніх речах. Незважаючи на кустарну техніку, з ткацьких саморобних верстатів сходили не тільки прості звичайні тканини — сукно та полотно, але й багато орнаментованих, по-справжньому художніх виробів. Протягом століть гуцульські майстри утворювали і розвивали самобутні стильові особливості декоративних тканин, які відзначаються багатством орнаментальної композиції та колориту.

Важливою частиною гуцульського жіночого одягу є запаска — домо-ткана тканина. Вона зроблена узорчастим «чиноватим» — саржевим переплетінням тонко скручених вовняних ниток у вузькі різноколірні смужки. Вся її краса — у неповторній гармонії кольорів.

В експозиції представлені яскраво-жовті космацькі запаски, ясно-червоні — яворівські, темно-коричневі — верховинські. У тканині святкової запаски поєднували вовняні нитки з металевими — сухозолоттю, що надавали їй особливої краси.

Запaska. Кocівський район. XIX—початок XX ст.

Майстерно виткана пистинська запaska. Вся вона прикрашена вузькими геометричними візерунками — «заборами», витканими чорними нитками на червоному полі. Внизу «забір» складнішого малюнка.

Невід'ємною частиною народного одягу є пояс. В гірських селах жінки носили широкі пояси — попруж-

ки, оздоблені різнобарвними по-здовжніми смугами. В них приваблює чудове поєднання кольорів.

Використовувалися також пояси з дрібним узором — комбінацією ромбів, трикутників і скісних «хрестів». У розцвітці цих поясів переважають відтінки гарячих тонів — червоних і жовтих.

Перемітка.
Кocівський район.
XIX—початок XX ст.

Привертають увагу майстерно виткані «переміткові забори» з Яворова, Розток, Тюдова та інших сіл. Їх візерунок — геометричний, часто складної композиції, багатобарвний, витканий з тонкої волічки яскравих кольорів та сухозолоті.

До тканин одягу належать також орнаментовані торбини вжиткового призначення — дзьобенки, виткані у клітинку, утворену вузькими гладкими смужками переважно жовтих і червоних кольорів. На дзьобенці з села Яворова початку ХХ ст. нашиті невеликі волічкові гудзики, що утворюють розету. Дзьобенка з Космача прикрашена металевими гудзичками, шнурками, сухозолоттю та гальоном.

У вітрині-столі експонуються бесяги — перекидні торбини господарського призначення. Вони вовняні, виткані в чорну клітку на білому тлі або багатобарвну клітку інтенсивних кольорів.

З такої ж тканини пошиті невеликі торбини-тайстрини, які носили жінки в селах високогір'я.

Серед тканин домашнього вжитку привертають увагу поперечно-смугасті верети початку ХХ ст. з Косова, Старого Косова та Прокуриви на Косівщині. Ними накривали ліжка, лавки, сани, вози, розвішували їх для краси на жердках. Ці верети виткані з вовни або конопляної пряжі. В їх колориті найчастіше сполучення червоного, жовтого та зеленого кольорів. Поперечні

смуги верет ритмічно повторюються.

Експонуються скатерті з Косова та навколишніх сіл. Вони виткані узорчастим «чиноватим» переплетінням ниток — «ільчастим», «в очка», яке дає декоративні світлотіньові ефекти рисунка. Це теж поперечно-смугасті тканини. Багатші узорі розміщені на їх кінцях, а решту поля займають вузькі смужки.

Витканими узорами прикрашені пошивки на подушки — пішви з сіл поблизу Косова. Орнамент розміщувався на найвиднішому місці — «ребрі» пішви, як правило, був утворений трьома рядами геометричних малюнків.

В узорах скатертей, пошивок початку ХХ ст. з Яворова, Рожнова та інших сіл характерне поєднання червоного і синього кольорів.

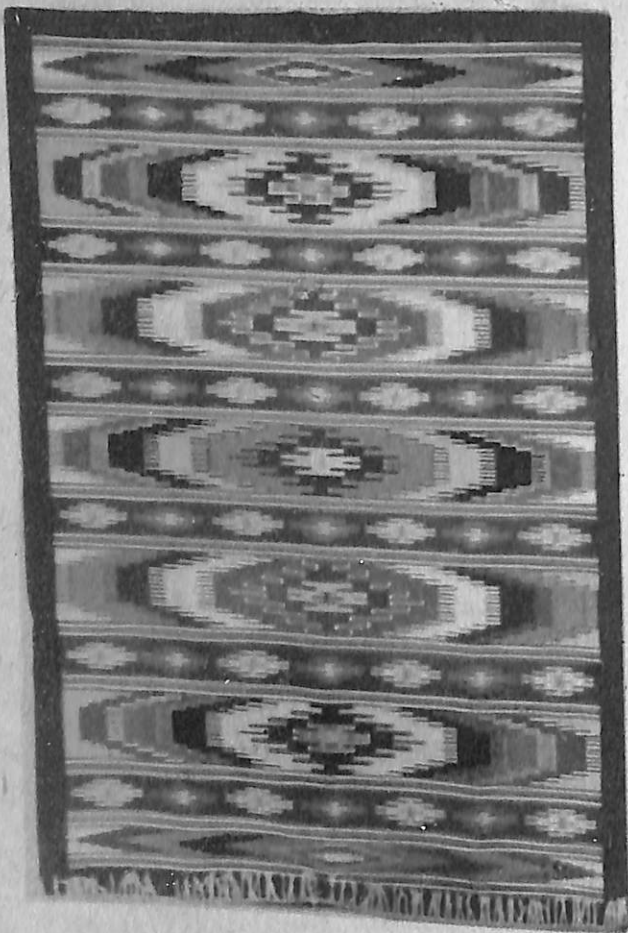
Рушники на Гуцульщині мали більше обрядове, ніж декоративне призначення. Вони невеликі за розміром та прикрашені на кінцях вузькими смужками узорів.

Найбільш поширеними мотивами тканин для домашнього вжитку були «клинці», «ружі», «скосики», «павучки».

З давніх часів у побуті гуцульського села був поширений ліжник — ворсовий килим-ковдра з нескладним орнаментом, часто яскравого кольору. Його використовували як постільне покривало, розвішували на жердинах, накривали ним коней, во-

П. Й. Цвілик. Двійнички.

Килим «Гуцул».
Місто Косів.
30-ті рр.
XX ст.

зи, сани. Він був неодмінною частиною приданого; а під час похорону ліжником накривали домовину — деревище.

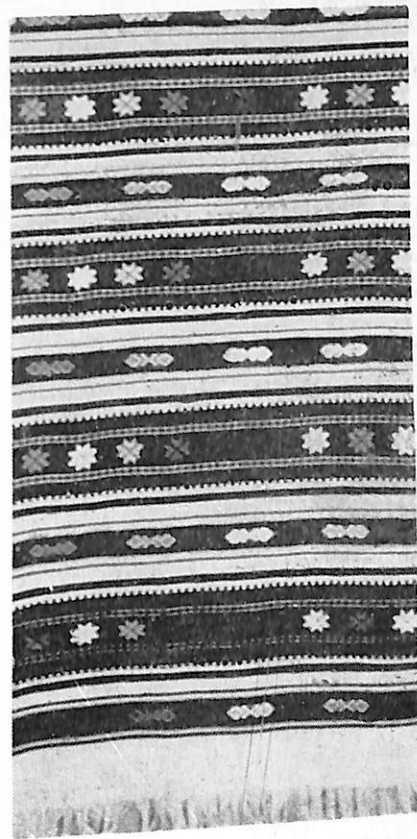
На стінах залу експонуються ліжники XIX — першої половини XX ст. з Косівщини та Рахівського району Закарпаття. Тоді ліжник прикрашали гладенькими різноколірними смугами, що ритмічно чергувались на чорному, білому або сірому фоні. Це так званий ліжник «в паси».

Новішим типом є «коверцовий» ліжник, витканий інтенсивними кольорами на тлі вовни натурального забарвлення. Орнамент геометричний — переважно великі ромби та зигзаги — «сливовий», «в кривулі», «очкатиий», «російський».

В цьому залі експонується килим «Гуцул», витканий у Косові в 30-х роках XX ст. Його геометричний орнамент утворюють узорні смуги, заповнені ромбовидними мотивами.

Тут же представлений килим, витканий в 1932 році відомим майстром рукоділля Ольгою Львівною Кульчицькою за проектом її сестри — народної художниці УРСР лауреата Шевченківської премії Олени Львівни Кульчицької. В орнаменті килима використані гуцульські народні мотиви.

В кожному селі на Гуцульщині були майстри, що виготовляли художні тканини. Та найбільш відомими осередками художнього ткацтва були Косів, села Шешори, Прокурава, Рожнів, Яворів.

Скатерка. Косівський район.
XIX—початок XX ст.

Серед представлених в цьому залі експонатів — вироби відомих ткаць: Ангеліни Іванівни Михайлюк (1874—1955) з Шешор, Параски Іванівни Король (1889—1953) з Яворова та інших.

В музеї експонуються також декоративні вжиткові тканини з багатьох підгірних та рівнинних сіл Прикарпаття.

Багато майстрів було в селах біля Коломиї — Замулинцях, Дебеславцях, Перерові, Мишині, селищі Печеніжині, у Красноставцях Снятинського району, Чортовці Городенківського району тощо. Вони масово виготовляли одягові тканини та речі домашнього вжитку, в яких помітні характерні місцеві особливості.

В цих селах була поширена смугаста опинка — поясний жіночий одяг, темно-червона — поблизу Коломиї, ясно-червона на Городенківщині, чорна — біля Снятина.

Запаски сіл Коломиїщини XIX і початку XX ст. — червоні. Згодом переважають в них темно-коричневі та зелені кольори. Святкові запаски прикрашені внизу візерунками — «заборами».

Цікаві декоративні пояси з сіл карпатського підгір'я. «Переміткові забори» сіл біля Коломиї мають менш складну, ніж на Гуцульщині, орнаментику.

Забори на перемітках Городенківщини відрізняються соковитим червоним кольором орнаменту, утвореного композицією небагатьох гео-

метричних мотивів — «руж», «кривульок», «ромбиків», «трикутників».

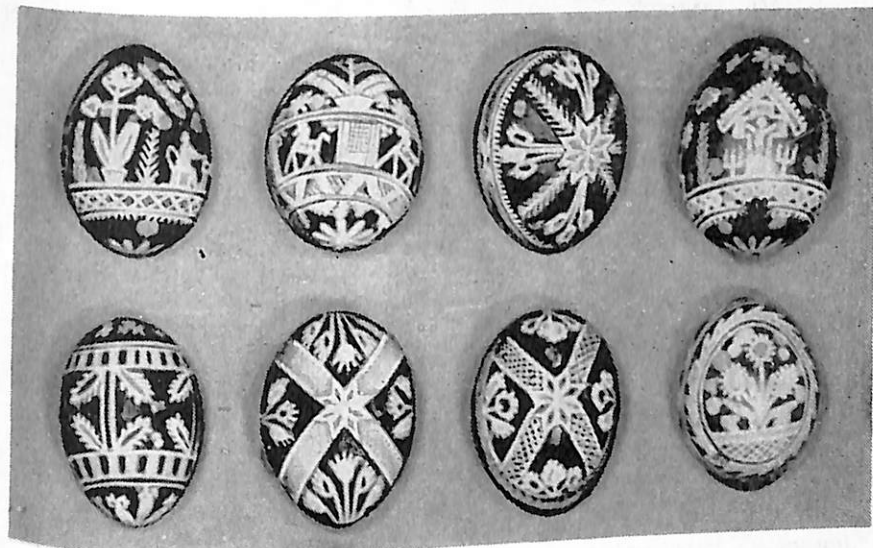
Дрібні мотиви геометричних форм характерні для багатобарвних «переміткових заборів» Снятинщини XIX — початку XX ст.

В минулому головним жіночим убором в селах карпатського підгір'я була домоткана дрібноорнаментована хустка, прикрашена на кінцях ширшими геометричними візерунками. Найбільш поширені назви їх мотивів: «качурові», «ружі», «кучеряві». Чимало цих хусток виготовляли в селах біля Коломиї.

Бесаги в підгірських селах прикрашені чорною кліткою на білому тлі. В селах Городенківського та Снятинського районів замість бесаг населення використовувало також торбини великих розмірів — «писані» тайстрини. Шили їх з червоної тканини в клітку.

Серед тканин для домашнього вжитку підгірних сіл привертають увагу верети. Їх прикрашають поперечні орнаментальні смуги, виткані переважно чорним кольором на ясному фоні. Експонуються також майстерно виткані скатерті, пішви, рушники.

Серед експонатів цього залу — вироби відомих майстрів художнього ткацтва карпатського підгір'я: Степана Федоровича Цвика (1886—1968) з села Дебеславець, Івана Йосиповича Кубасевича (народився 1902 року) з села Перерив Коломиїського району та інших.

Писанки. XX ст.

ПИСАНКОВИЙ РОЗПИС

В цьому залі у двох вітринах-столах представлені писанки сіл Косівського, Верховинського, Коломиїського, Городенківського районів Івано-Франківської області, Вишницького району Чернівецької області та ін.

Гуцульське народне мистецтво ніколи не обмежувалося вузьким ко-

лом речей утилітарного призначення. Значну роль відігравали в ньому і предмети декоративні. До такого виду мистецтва належить писанковий розпис — своєрідний мініатюрний народний живопис.

Звичай розпису писанок сягає далеко в дохристиянський період і відомий багатьом народам світу. Предки слов'ян, починаючи рік з весни, мали звичай обдаровувати се-

Писанка. Село Космач.

бе «красними» яечками — крашанками. Такий обмін фарбованими крашанками мав давній, глибокий і символічний зміст.

Писанка — це символ весни, сонця, повернення природи до життя.

Традиції писанкового розпису здавна розвивались на Гуцульщині. Мотиви і елементи розпису тут тісно пов'язані із життям, побутом, звичаями і фольклором гуцулів. Цим видом мистецтва займаються переважно жінки.

Назва писанка походить від слова «писати», тобто прикрашувати орнаментом. Для розмальовування писанок в давнину вживали фарби рослинного походження, а з XIX ст. почали використовувати анілінові.

Техніка розпису писанок — воскова. Контури орнаментальних мотивів

наносять на поверхню яйця розтопленим бджолиним воском за допомогою писальця. Виконавши контури малюнка, яйце опускають послідовно в різні фарби, починаючи від найяснішої. Світліший колір перекривається темнішим, після цього яйце нагрівають, віск розтоплюється, його знімають і відтак писанка готова.

Розписи писанок Гуцульщини характеризуються чіткістю графічного орнаменту та багатством мотивів: геометричних, рослинних і анімалістичних. Майже всі мотиви мають в народі свої назви: «клинці», «сорокаклинці», «вазонкова», «волове око», «вуставкова», «дубовий лист», «кучері», «баранячі роги», «смерічкова», «конвалія», «колосок» та багато інших.

Найкращі писанки — з села Космача Косівського району. Вони приваблюють тонкістю рисунка та гармонійним добром теплих кольорів: жовтих, оранжевих, червоних, вишневих.

Орнаментальна композиція космацьких писанок складається переважно з геометричних, рослинних та анімалістичних мотивів. З рослинних найбільш поширеним є мотив «дерево життя», який зустрічається у вигляді окремих галузок, квітів, пишних кущів, листя, смерічок, колосків.

Багатим і різноманітним в гуцульській орнаментіці писанок є зображення тваринного світу. Тут ви побачите стилізованих коників, оленів,

рибок, баранців, зозулів, голубів, павичів. Анімалістичні мотиви ніколи не виступають самостійно, вони завжди в оточенні рослинного або геометричного орнаменту.

На писанках сіл Замагорова, Голов, Перехресного Верховинського району часто зустрічаються зображення мотивів народної архітектури, а також сюжетні сценки.

Для писанок підгірських сіл Івано-Франківщини характерна простіша орнаментальна композиція, мотиви розпису крупніші, в основному рослинні — на чорному, вишневому або темно-коричневому фоні.

Як у вишивках, так і в писанках кожної місцевості втілені специфічні рисунки орнаментальної композиції та кольорової гами. Це легко побачити на писанках сіл Тюдова, Рожнова, Нижнього Березова, Брустурова Косівського району, Криворівні, Замагорова, Голов Верховинського району, Чорного Потіку Надвірнянського району, Видинова Снятинського району та інших.

Відомими писанкарками Гуцульщини є П. Ю. Греліняк, В. І. Слижук з с. Брустурова Косівського району, М. Г. Борчук, Н. Ф. Кушнірчук, М. Д. Лендюк, М. М. Петрів з села Космача Косівського району, Г. О. Семчук, І. О. Семчук, В. О. Семчук з села Замагорова Верховинського району, Ю. А. Скільська з села Нижній Березів Косівського району, Г. М. Мартишук, О. І. Медвідчук з села Снідавки Ко-

сівського району, В. І. Грималюк, І. Ф. Нумайко з села Рожнова Косівського району, Ю. А. Шовгенюк, О. І. Василюшин, В. Ф. Тимінська, В. М. Дячук з села Чорного Потіку Надвірнянського району...

Народні майстри писанкового розпису створюють безліч самобутніх орнаментальних мотивів, кожна писанка — це неповторний твір мистецтва.

Краса гуцульської писанки переконливо свідчить про велику мистецьку обдарованість майстрів із народу, про їх невичерпні творчі можливості.

Різнорманітність орнаментальних візрів гуцульських писанок творчо використовується в багатьох галузях сучасного декоративного мистецтва.

ІНТЕР'ЄР ГУЦУЛЬСЬКОЇ ХАТИ

ЗАЛ № 7

Щедре застосування традиційних видів народного мистецтва в інтер'єрі гуцульської хати — типове явище. Хата першої третини XIX ст., що експонується в музеї, походить з села Волови Верховинського району.

Тяжкі економічні та соціальні умови життя гуцулів у минулому знайшли свій відбиток у характері давнього дерев'яного житла.

Тісна, з однією кімнатою, напівтемна хата, відсутність належного

провітрювання, безпосередня близькість до господарських приміщень — ось що характерне для цього житла. Тільки заможніша частина селянства будувала хати з двома кімнатами.

Побудова та внутрішнє планування житла споріднені з типом звичайної української хати.

Гуцульська хата побудована з ялинового дерева. Стіни і стеля — з широких балок. Головна балка на стелі — сволок — прикрашена різьбою з «руж», «зубчиків», «хрестиків» та ін. Часто майстер вирізував на ньому своє прізвище та рік спорудження житла.

Хатне обладнання — меблі, предмети домашнього вжитку — завжди було об'єктом оздоблення. Причому їх декор органічно поєднувався з формою та конструкцією.

Велика увага приділялась художньому оформленню печі, яка мистилася біля дверей, проти вікон і займала майже четверту частину житлового приміщення.

Піч з комином і опічками (припичок та запічок) викладені керамічними кахлями, розписаними різними сюжетними сценками, рослинними і анімалістичними мотивами. Це переважно кахлі роботи відомого косівського кераміка XIX ст. Олекси Бахметюка.

Напроти печі над низькими дверима розташований прикрашений різьбою мисник, призначений для глиняного посуду. Зверху на ньому роз-

ставлені різні дерев'яні вироби: сільничка, товчач для перцю, поряд підвішена дерев'яна ложка.

Різьбою прикрашене також дерев'яне ліжко роботи відомого річківського різьбяря Семена Михайловича Тинкалюка. Його вкривали веретою або вовняним ліжником. Різьблена «зубчиками» та «ружами» жердка над ліжком служила для розвішування щоденного одягу.

Між ліжком та піччю підвішена до сволока дерев'яна колиска, оздоблена різьбленими геометричними мотивами. Попід стінами — широкі різьблені лави з дірками для кудель.

Різьбою оздоблювали стільці, столи або скрині-столи. Стіл-скриню накривали скатертиною, де зберігали святковий одяг.

На стіні біля ліжка висіла на кільку старовинна саморобна гуцульська зброя: кріс, пістолі, порохівниці, а також топірці і чоловічі шкіряні торбини-тобівки.

Стіна напроти дверей декорувалась іконами, зіллям, кукурудзою, писанками, калачиками з сиру тощо.

Після возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною змінилась архітектура гуцульського житла. Хата минулого вже не може задовольнити зростаючих потреб гуцула-колгоспника.

Тепер гуцули будують нові, просторі, світлі будинки з двома-трьома і більше житловими кімнатами, будинки, в яких вирує нове життя — заможне і щасливе.

НАРОДНЕ
МИСТЕЦТВО
ГУЦУЛЬЩИНИ
РАДЯНСЬКОГО
ПЕРІОДУ

Після визволення західноукраїнських земель від іноземних поневолювачів та возз'єднання їх з Радянською Україною на Гуцульщині відбулись корінні соціалістичні перетворення в усіх сферах матеріального і духовного життя.

Своєрідне та оригінальне мистецтво Гуцульщини як частини багатого та різноманітного за жанрами мистецтва українського народу в нових умовах радянської дійсності пишно розквітло. Національне за формою, воно збагатилось новим, соціалістичним змістом.

В радянський час докорінно поліпились умови праці народних умільців. Колективна форма виробництва сприяє розвитку їхньої творчості, технічному прогресу, зростанню продуктивності праці, матеріального добробуту.

Об'єднавшись в художньо-промислові виробництва, народні умільці Гуцульщини виготовляють високохудожні твори. Кращі з них експонуються в багатьох музеях нашої Батьківщини. Твори майстрів Гуцульщини зайняли почесне місце на обласних, республіканських, всесоюзних, міжнародних виставках.

Особливо багато цікавих художніх творів народні умільці Гуцульщини виготовили до 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції та на Міжнародну виставку в Монреалі у 1967 році.

Але найбільшу мистецьку насагу майстри Гуцульщини прагнуть вклас-

ти у свої нові твори, які присвячують славному ювілею — 100-річчю з дня народження великого В. І. Леніна.

ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ДЕРЕВА І МЕТАЛУ

ЗАЛ № 8

В перші дні після визволення західних земель України в 1939 році за ініціативою різьбярів М. Кіщука, М. Медвідчука, М. Пітеляка в місті Косові було організовано артіль «Гуцульщина» (нині художньо-виробничче об'єднання), яка об'єднала різьбярів гірських сіл Яворова, Річки, Брустурова та інших Косівського району. Створення артілі сприяло розвитку гуцульської різьби по дереву в радянський час.

Провідні різьбярі старшого покоління зробили великий внесок у виховання молодих спеціалістів, передаючи їм свої знання, практичний творчий досвід.

Використовуючи традиції своїх попередників, видатних різьбярів минулого, сучасні майстри розширюють можливості художніх прийомів і техніки виконання мистецьких виробів, творчо розвивають, доповнюють та збагачують народні традиції.

В традиційну гуцульську орнаментику митці почали вводити радянську емблематику: п'ятикутну зірку, серп і молот, герби СРСР та союзних республік.

Вироби різьбярів Гуцульщини стали доступними широким масам трудящих. Вони експонуються в музеях, на виставках, прикрашають побут радянських людей. Гуцульські сувеніри йдуть на експорт.

В цьому залі представлені художні дерев'яні вироби майстрів художньо-виробничого об'єднання «Гуцульщина».

У вітрині експонується чорнильний прибор у вигляді гуцульської хати роботи *Миколи Івановича Пітеляка* (1909—1968) та *Михайла Миколайовича Медвідчука* (нар. 1912 р.). Він оздоблений традиційними мотивами — «медівничками», «ширинкою», «колосочками», «ільчатим письмом» та іншими, в які вдало закомпонована п'ятикутна зірка. Тут же експонується мисник роботи *М. Медвідчука*. У його формі та конструкціях майстер продовжує художні традиції, властиві гуцульським меблям.

З розвитком добробуту та культури населення Гуцульщини розширюється асортимент художніх меблів для житлових та громадських приміщень.

Комплект меблів, що експонується в залі, виготовили в 1940 році косівські майстри *В. П. Лелет*, *В. В. Гуз*, *І. В. Балагурак* та ін.

В об'єднанні «Гуцульщина» тепер працює великий загін талановитих

різьбярів, серед них *І. Ю. Павлик*, *Р. М. Процюк*, *М. Ю. Довбенчук*, *І. М. Довбенчук*, *О. М. Кравчук*, *О. І. Корбутяк*, *Ф. Р. Гавриленко* та багато інших. Більшість з них трудяться в експериментальній майстерні, яку очолює член Спілки художників СРСР, випускник Косівського училища *Іван Макарович Смолянець* (нар. 1924 р.).

Експонується його робота — декоративна тарілка (1953 рік). Ідею дружби народів нашої багатонаціональної Вітчизни майстер втілює у барельєфному зображенні гербів усіх радянських республік, в центрі тарілки — герб СРСР. *І. Смолянець* — автор багатьох тематичних та декоративних творів, які утверджують радянську дійсність.

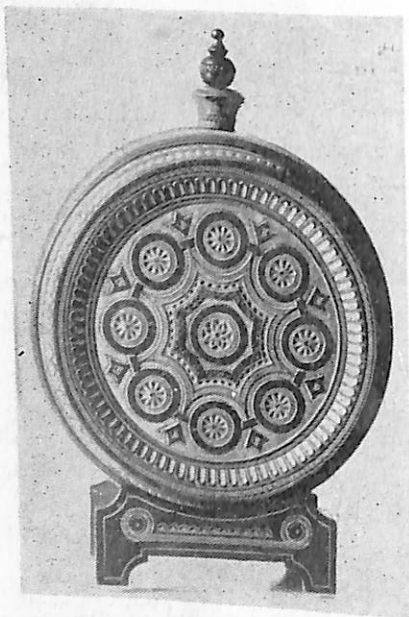
Син буковинського селянина-бідняка *Іван Михайлович Савченко* (нар. 1916 р.) в радянський час став талановитим майстром, членом Спілки художників СРСР. Закінчивши Косівське училище прикладного мистецтва, він працював у ньому майстром, а згодом головним технологом на фабриці «Гуцульщина».

У своїх творах *І. Савченко* вирішує нові орнаментальні та тематичні композиції технікою інкрустації та різьби, використовує природний колір дерева та рельєфні зображення.

8*

І. М. Савченко. Декоративна різьблена тарілка з портретом В. І. Леніна. Місто Косів. 1959 р.

І. Ю. Павлик. Барильце.
Місто Косів. 1957 р.

В залі представлена різьблена декоративна таріль з барельєфом В. І. Леніна, виконана І. Савченком до 90-х роковин з дня народження вождя. Декоративна таріль з барельєфом «В. І. Ленін серед гуралів» присвячена 50-річчю Радянської держави.

В останній час І. Савченко виготовляє побутові речі та сувеніри, оздоблені випалюванням. Його дерев'яні цукорнички, перечниці, сільнички, шоколадниці приваблюють своєю формою та декором.

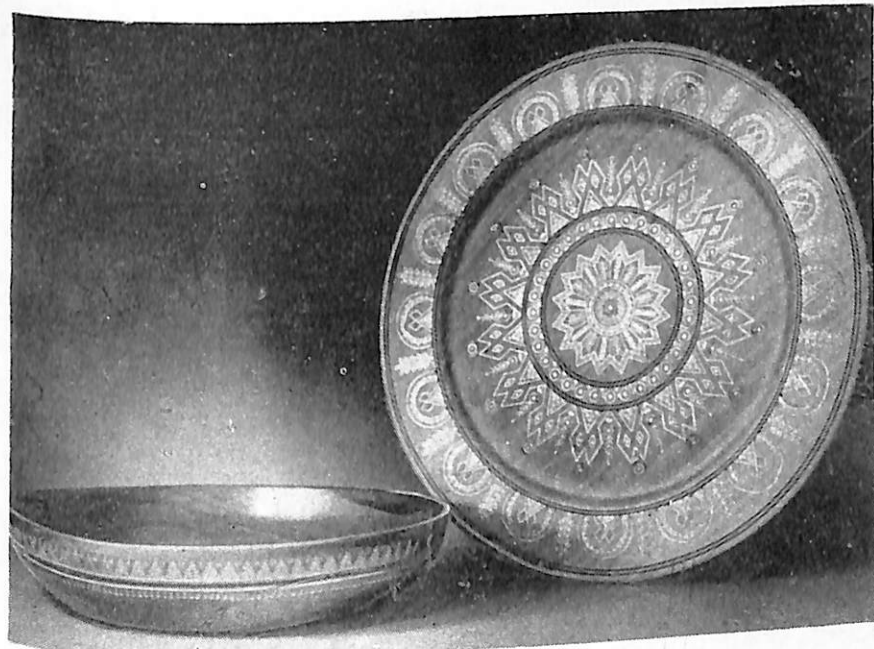
Часто для декорування виробів, крім випалювання, автор використовує невелику кількість інкрустації бісером, що надає творам своєрідного кольорового звучання.

Вклад у розвиток різьби по дереву вносить Іван Юрійович Павлик (нар. 1921 р.), що протягом багатьох років працює у художньо-виробничому об'єднанні «Гуцульщина».

У вітрині експонуються його роботи: боклажок, топірець, пляшка тощо, декоровані «сухою різьбою». Улюбленими мотивами різьбяр є «колоски», «пшеничка», «кучері», «ширинка», Композиція орнаментальних мотивів вражає своєю оригінальністю, самобутністю. Іноді для підсилення різьбяр майстерно застосовує інкрустацію металевим дротиком та шматочками дерева. Тут же представлені роботи М. Ю. Довбенчука, В. Ю. Довбенчука, М. В. Девдюка, І. М. Смолянця, що трудяться в об'єднанні.

В окремій вітрині експонуються роботи одного із найталановитіших косівських різьбярів, члена Спілки художників СРСР Миколи Петровича Тимківа (нар. 1909 р.).

В оздобленні своїх виробів майстер застосовує традиційні орнаментальні мотиви, які органічно пов'я-

М. П. Тимків. Миска і тарілка. Місто Косів. 1966 р.

зує з формою предмета, а також створює сюжетно-тематичні композиції. Суху різьбу поєднує з інкрустацією перламутром, бісером, металевим дротиком.

Тимків відомий також як майстер-мосяжник. Багатим орнаментом, викладеним з металевого дро-

ту, прикрашена його тарілка, що експонується у вітрині. Майстер сприяє відродженню забутої техніки декорування дерев'яних виробів — інкрустації вуглевою пастою. Тут експонується тарілка, виконана в техніці жирування (викладка металом). В останній час М. Тимків по-

чав виготовляти вироби із шкіри, на яких бачимо багатство тиснених орнаментальних мотивів.

Микола Тимків—різьбяр широкого діапазону, знавець гуцульського народного мистецтва. Традиції гуцульської різьби він перейняв у свого вчителя В. Г. Девдюка, а згодом став самостійно виготовляти предмети побутового і декоративного призначення.

ЗАЛ № 9

Серед сучасних різьбярів провідне місце займає творчість одного із найбільш досвідчених майстрів декоративного мистецтва, члена Спілки художників СРСР Володимира Васильовича Гуза (нар. 1904 р.) з міста Косова. В основному митець виготовляє речі побутового та декоративного призначення: тарілки, шкатулки, чорнильні прибори, обкладинки для альбомів, кубки, бочівки тощо. В. В. Гуз постійно працює над творами сюжетно-тематичного характеру, в яких відтворює радянську дійсність.

У вітрині експонується альбом з силуетом В. І. Леніна. Робота вражає художньою і технічною майстерністю. Цей твір автор присвятив 100-річчю з дня народження В. І. Леніна. Поряд — шкатулка, форма якої нагадує гуцульську стародавню скриню. Поверхня шкатулки прикрашена сухою різьбою з не-

диким вкрапленням металевих цвяшків, які надають творові особливо приемного кольорового забарвлення.

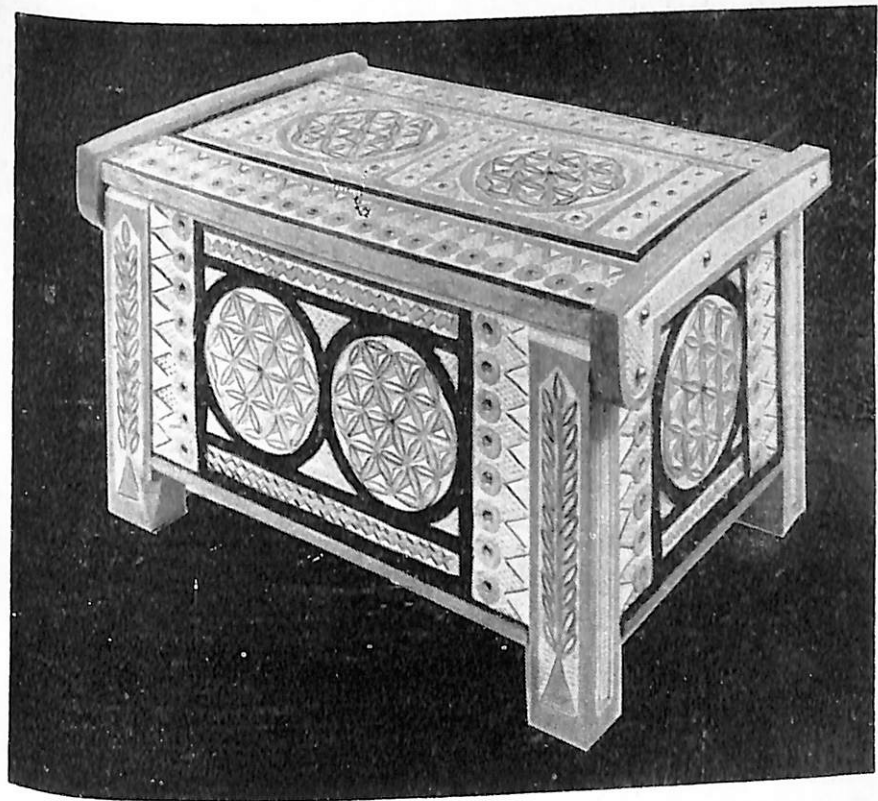
Гуз чимало сил і вміння віддав підготовці молодих різьбярів. Протягом багатьох років працював викладачем Косівського училища прикладного мистецтва, керував відділом художнього різьблення.

Серед різьбярів Косівських творчовиробничих майстерень Художнього фонду УРСР визначне місце займає творчість *Танасія Танасійовича Баранюка* (1925—1965) — автора оригінальних побутових та декоративних творів.

Технікою різьби та інкрустації кольоровим деревом, бісером та перламутром він досягає особливої декоративності виробів. Про це свідчать зразки його робіт, що експонуються у музеї.

Найбільш талановитим майстром по праву вважається косівський різьбяр заслужений майстер народної творчості СРСР *Іван Васильович Балагурак* (нар. 1922 р.). Він працює в художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР.

Відвідувачів приваблює комплект — піднос, колач, горнятка — його роботи. Ці твори виконані з світлого грушевого дерева, оздоблені сухою різьбою найбільш характерними для майстра мотивами: «кривульками», «зірочками», «кучерями», «ширинкою», «півширинкою» та іншими. Твори І. Балагурака відзначаються простою формою, оригіналь-

В. В. Гуз. Декоративна скринька. Місто Косів. 1956 р.

І. В. Балагурак. Піднос. Місто Косів. 1957 р.

М. Ю. Федірко та О. І. Іщенко.
Різьблений портрет Ю. Шкрібляка. Місто Косів. 1958 р.

9 1296

ністю композиції. Майстер продовжує і розвиває художні традиції прославлених майстрів Гуцульщини.

За видатні заслуги в розвитку народного мистецтва Гуцульщини І. В. Балагураку в 1967 році з нагоди 50-річчя Радянської влади присвоєно звання заслуженого майстра народної творчості УРСР.

Високою художньою та технічною майстерністю відзначаються експоновані у вітринах дерев'яні вироби: шкатулки, рахви, тарілки, підноси різьбярів М. М. Бернацького, Д. В. Гавриша, М. П. Кабина, В. Ф. Кіщука, Й. В. Балагурака, Д. Д. Лучука, М. І. Юсипчука, Д. Ф. Топока, В. І. Кабина — членів Спілки художників СРСР, К. Г. Кіщука, М. Г. Кіщука, І. І. Дреботюка, В. М. Дранчука, що працюють у виробничих майстернях.

Важливу роль у підготовці та вихованні молодих майстрів декоративного мистецтва відіграють Косівський технікум народних художніх промислів та Вижицьке училище прикладного мистецтва. Після закінчення цих учбових закладів молоді спеціалісти поповнюють ряди майстрів художньо-промислових підприємств області і республіки.

Оволодівши фаховими знаннями, вони підносять художню якість, розширюють та збагачують асортимент виробів художньо-промислових виробництв не тільки на Прикарпатті, але й далеко за його межами. Учні та випускники училищ беруть активну участь в обласних, республікан-

ських, всесоюзних та міжнародних виставках.

Широко відомі твори талановитих різьбярів — випускників Косівського училища прикладного мистецтва — *Миколи Юрійовича Федірка* (нар. 1920 р.) та *Олександра Івановича Іщенка* (нар. 1923 р.).

Працюючи на педагогічній роботі в цьому училищі та в художньо-виробничих майстернях, вони виготовляють декоративні та тематичні твори, які експонуються на виставках в нашій країні і за кордоном.

Федірко — член Спілки художників СРСР. На п'ятому Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Варшаві (1955 р.) він одержав за майстерно виконану декоративну тарілку золоту медаль та диплом І ступеня. В 1966 році М. Федірко удостоєний високої урядової нагороди — ордена «Знак пошани».

ЗАЛ № 10

Традиційним осередком різьби по дереву на Гуцульщині є село Яворів Косівського району. В цьому селі живуть видатні митці нашого часу брати *Юрій та Семен Корпанюки*, онуки прославленого різьбяраря XIX ст. *Юрія Шкрібляка*.

Брати Корпанюки в ранніх своїх творах використовували орнаментальні мотиви та композиційні прийоми своїх попередників — Шкрібляків, про що свідчать їхні вироби

30-х років XX ст. Виконані вони чистою різьбою з застосуванням традиційних орнаментальних мотивів — «головкате», «реска», «решітка» та інші.

Пізніше для підсилення звучання мотивів «сухої різьби» Корпанюки почали застосовувати інкрустацію різноколірним деревом, бісером, металом, перламутром.

У виробках Корпанюків 1947—1970 років використані нові мотиви — «доріжка», «зірниця», «драбинки», «шишак», які збагатили нові орнаментальні композиції як у різьбі, так і в інкрустації.

У вітринах залу експонуються твори *Ю. Корпанюка* (нар. 1892 р.): шкатулки, тарілки, цукорниця, куделя тощо. Особливо високою майстерністю відзначаються дерев'яні пляшки, оздоблені геометричними мотивами — «колосками», «ширинками», «розетками» тощо, які вдало закомпоновані на циліндричній площині і органічно зв'язуються з формою виробів. Тут же представлена шкатулка з яворового дерева, різьблена та інкрустована кольоровим деревом, синім та білим бісером, мосяжними цвяшками.

Широко експонуються твори *С. Корпанюка* (нар. 1894 р.). Приємне враження залишає тарілка, в оздобленні якої майстер проявив велике розуміння орнаментальної композиції та вміло підібрав для інкрустації кольорове дерево, бусинки, мосяж і перламутр.

Юрій та Семен Корпанюки — члени Спілки художників СРСР. Їх художні вироби здобули загальне визнання і заслужену славу. Вони експонуються в музеях, на виставках у нашій країні та за її межами.

В 1960 році за участь в декаді української літератури та мистецтва в Москві різьбярю *Ю. Корпанюку* присвоєно почесне звання заслуженого майстра народної творчості УРСР; *Семен Корпанюк* удостоєний цього високого звання в 1962 році.

У вітринах поряд з творами *Юрія та Семена Корпанюків* експонуються художні твори — піднос і декоративна тарілка — *Василя Корпанюка* — сина *Семена*, та його внука *Василя*, нині студента Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, які продовжують традиційне мистецтво своїх попередників.

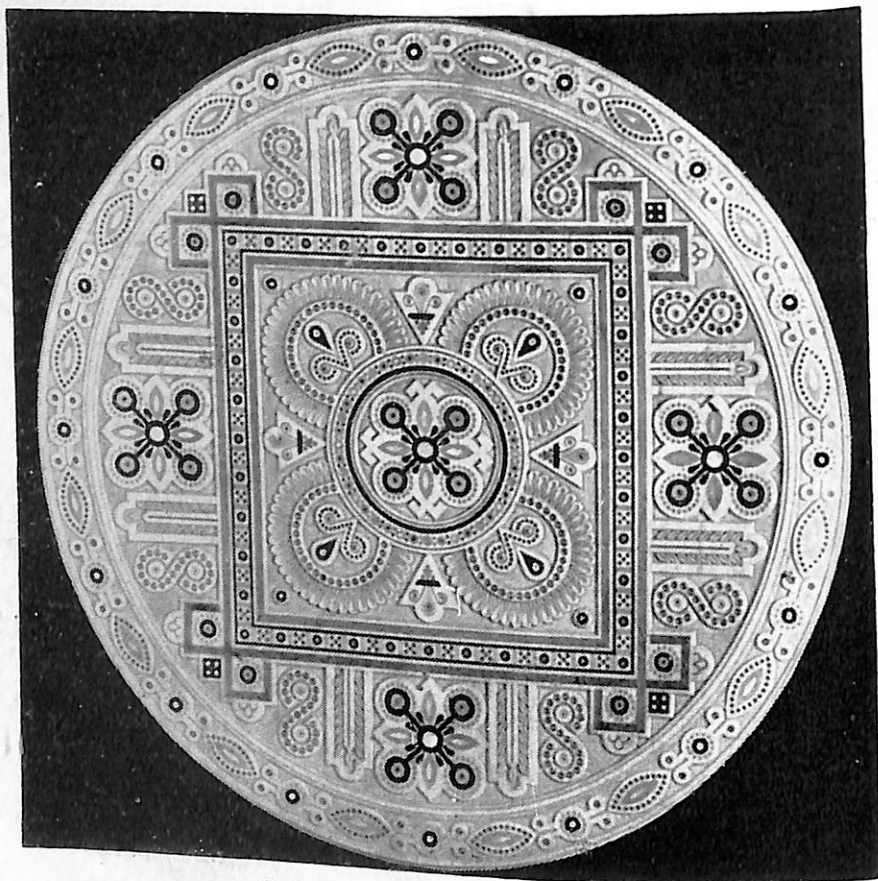
Приваблюють увагу мистецьки виготовлені вироби (рахва, шкатулка, бочівочка) різьбяраря *Ф. М. Шкрібляка* (1898—1960), прикрашені різьбою та інкрустацією. На Республіканську виставку, присвячену 40-річчю Радянської влади, *Ф. Шкрібляк* представив декілька своїх творів, за що був нагороджений Почесною грамотою та премією.

Традиції Шкрібляків продовжує *Дмитро Шкрібляк* (нар. 1925 р.) — син *Ф. М. Шкрібляка*. В залі експонуються його оригінальні та самобутні твори декоративного та побутового призначення: шкатулки, тарілки, боклажки, сільнички, кісся,

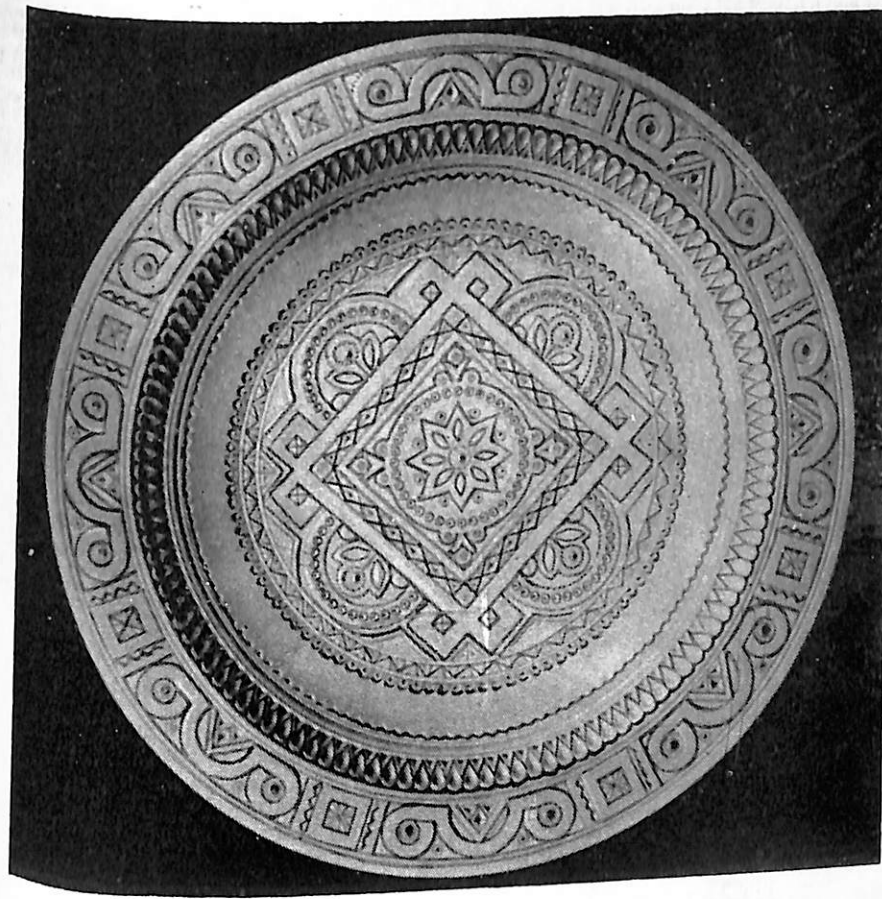

Ю. І. Корпанюк. Шкатулка. Село Яворів Косівського району.
1946—1968 рр.

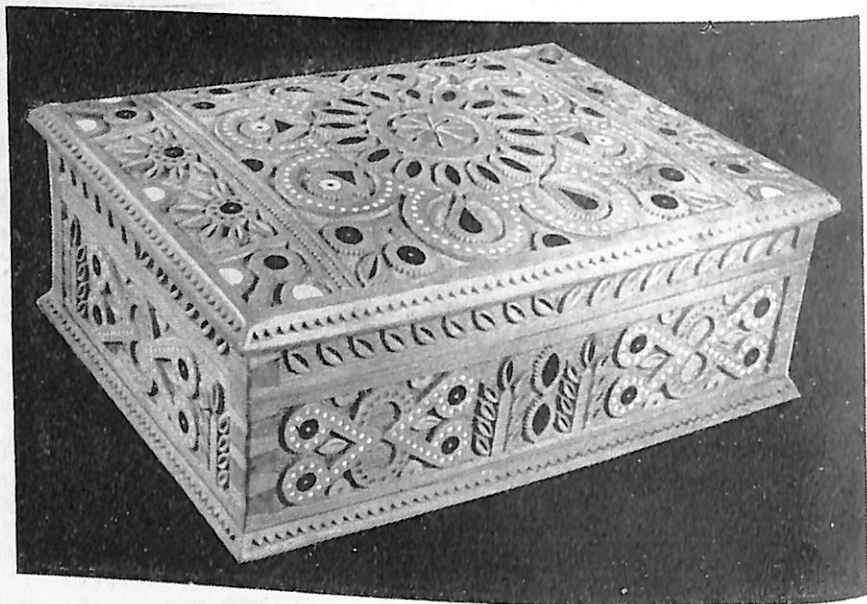
Заслужений майстер народної
творчості УРСР С. І. Корпанюк з онукою.

С. І. Корпанюк. Тарілка. 1941 р.

В. С. Корпанюк. Тарілка. Село Яворів Косівського району. 1969 р.

виконані глибокою рельєфною різьбою. Надзвичайно багата композиція орнаментів його виробів, удекорована традиційними мотивами: «розклина», «поверхничка», «головкاته», «пшеничка», «ружі», «кучері», «гадючка» та інші. Орнаментальні мотиви дуже вдало розміщені на площині, органічно поєднані з формою виробу.

72

Дмитро Шкрібляк почав займатися різьбою недавно. Проте мистецький талант майстра потенціально виявився в останніх його роботах. Після довгої перерви почав творчо працювати Василь Миколайович Шкрібляк (нар. 1900 р.) — онук Юрія Шкрібляка. У вітрині експонуються топірець та шкатулка його роботи, прикрашені глибокою ре-

Д. Ф. Шкрібляк. Шкатулка, бочівка.
Село Яворів Косівського району.
1967 р.

нуються твори талановитого різьбяр села Брустурова — Миколи Івановича Грепіняка (нар. 1933 р.), члена Спілки художників СРСР.

Його творчість відзначається новаторством і в той же час не втрачає традиційної самобутності. Крім орнаментальних, він вдало вирішує сюжетно-тематичні композиції, які присвячує сучасному життю трудящих Гуцульщини. В декоративних композиціях (тарілки) «Доярки», «Вівчарик» та інших показані епізоди з колгоспного життя. Темі героїчної боротьби радянського народу в роки Великої Вітчизняної війни присвячена його сюжетно-тематична таріль «Слава народним месникам». В своїх творах М. Грепіняк вміло поєднує площинно-геометричну різьбу з рельєфною.

Твори відомих брустурівських різьбярів Василя та Катерини Гасюків, Олекси Васильовича Ванжурака, Петра Івановича Ткачука, Василя Васильовича Ігнатюка привертють увагу багатством інкрустації та різьби.

Серед річківських майстрів найбільшою популярністю користуються твори Якова Васильовича Тонюка (1903—1958) та його сина Василя (нар. 1928 р.) — членів Спілки художників СРСР.

льєфною різьбою. Василь Миколайович з любов'ю продовжує традиції своїх попередників.

ЗАЛ № 11

В цьому залі представлені художні вироби відомих річківських та брустурівських різьбярів. Тут експо-

10 1296

73

Представлені їх твори 1948—1956 років — цукорниця, бочівочка для вина, колач, чорнильниця та інші — позначені вибагливою вишуканістю точених форм, простотою орнаментальних мотивів.

Характерними мотивами, які прикрашають ці вироби, є «кривульки», «тарнички», виконані різьбою та нерев'яні виточені дзвіночки — «дармовиси» надають цим виробам особливої краси. Для інкрустації використані ріг, кольорове природне дерево, перламутр, мосяжні цвяшки.

74

В музеї експонується стіл, люстро їх роботи, декоративна тарілка Василя Тонюка, присвячена 50-річчю Радянської держави.

Високими художніми якостями відзначаються експоновані у вітринах вироби річківських різьбярів І. П. Абрамовича, М. З. Кіщука, І. І. Тонюка, М. М. Білака, Ю. Б. Якіб'юка, М. Т. Мицкана, В. І. Шмадюка та інших. Їхні вироби прикрашені тонкою різьбою у поєднанні з невеликою кількістю інкрустації бісером, металом, перламутром та різноколірним деревом.

ЗАЛ № 12

Оригінальні та самобутні вироби різьбяр *Миколи Івановича Семенюка* з селища Печеніжина Коломийського району. Він творчо наслідує різьбярські традиції свого батька І. Семенюка. Експонуються його вироби: бандура, тарілки, рамки та рахви. Свої роботи М. Семенюк оздоблює невеликою кількістю інкрустації кольоровим деревом та бісером, поєднуючи її з традиційними мотивами різьби. Композиція орнаментів на його виробах легка, неп

10*

М. І. Грепін'як. Тарілки. Триптих. Село Брустурів Косівського району. 1966—1967 рр.

ревантажена. Колорит інкрустації гармонійноє з різьбою.

Різьбярі села Космача Косівського району В. Луцак та І. Петрованчук прикрашають різьбою музичні інструменти. Можна оглянути цимбали з ажурною різьбою та інкрустацією, виконаною І. Петрованчуком.

В залах музею експонуються мисник, лави, комплект меблів, — цікаві роботи різьбяр старшого покоління В. О. Юсипчука з села Космача.

Різьба по дереву розвивається і в місті Вижниці Чернівецької області. Творчо-художня майстерня, що належить до Чернівецького відділення Художнього фонду УРСР, об'єднує чимало талановитих різьбярів.

Експонуються сувеніри, виготовлені вижницькими різьбярями А. В. Бондаренком, О. В. Гайдуком, Г. В. Ходаківським, та інших вихованців Косівського і Вижницького училищ прикладного мистецтва. В них вдало відтворені різні сторони життя трудящих Буковини та Гуцульщини.

В місті Вижниці живуть старійшини буковинських різьбярів С. Т. Клим та М. І. Гайдук, які багато допомагають в творчості молодим майстрам різьби по дереву.

Традиційним осередком різьби по дереву є також село Ясіня Закарпатської області.

75

І. Ю. Грималюк. Кошик.
Село Річка Косівського району.
1958—1967 рр.

В свій час тут була художньо-промислова школа, в якій вчилися заслужений діяч мистецтв УРСР Василь Іванович Свида, заслужений майстер народної творчості УРСР Михайло Ілліч Тулайдан, Василь Олексійович Смердул та інші.

Випускники цієї школи займалися переважно барельєфною, круглою, рідше площинно-геометричною різьбою.

В залі представлена дерев'яна скульптура В. Свида «Гуцулка з конем» (1946 р.). Майстер глибоко вивчив життя і побут трудящих Закарпаття. Скульптура зображує типову сцену з життя гуцулів. Гуцул-

ка в народному одязі веде навантаженого бочівками-бербеницями та торбинами-бесагами коня.

Поряд з різьбою на Гуцульщині розвивається також випалювання на дереві. Використовують його для прикрашування бондарських виробів, архітектурних деталей, речей домашнього вжитку.

Цим видом мистецтва займаються майстри виробничого об'єднання «Гуцульщина» та творчо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР міста Косова.

Художнє випалювання як спосіб декорування посідає значне місце в творчості відомих різьбярів М. П. Тимківа, В. В. Гуза, О. В. Ванжурака, М. І. Грелиняка, І. М. Савченка, О. І. Іщенко і особливо О. С. Хованця.

Визначними майстрами художнього випалювання на Гуцульщині є Іван та Василь Грималюки з села Річки Косівського району.

Родина Грималюків здавна займалась цим традиційним видом мистецтва. В залі представлені роботи І. Ю. Грималюка (нар. 1904 р.): коновки, гарчики, дійниці, сільнички, вазочки тощо. В їх декоруванні І. Грималюк застосовує традиційні геометричні та рослинні мотиви: «ромбики», «кривульки», «галузочки» та інші, які виразно виступають на ясній фактурі дерева.

Експонуються також вироби майстра Г. І. Зизарчука з села Космача Косівського району.

Провідна роль у відродженні художнього випалювання на дереві належить Косівському технікуму народних художніх промислів. З 1958 року за спеціальною програмою почалося вивчення цього виду народного мистецтва.

Традиції давнього способу оздоблення дерев'яних виробів випалюванням з великою любов'ю продовжує колишній випускник Косівського училища прикладного мистецтва, член Спілки художників СРСР Олександр Степанович Хованець (нар. 1935 р.). Його декоративні тарілки та оригінальні сувеніри експонуються у вітринах.

В радянський період почала відроджуватись і художня обробка кольорових металів. Зберігаючи і розвиваючи традиції минулого, сучасні майстри-мосяжники виготовляють різноманітні речі побуту та декоративні вироби з урахуванням нових естетичних вимог та смаків.

Відомими сучасними майстрами-мосяжниками є М. А. Григорчук, М. М. Медвідчук, М. Д. Петрів, М. П. Тимків, В. В. Шмадюк, Н. І. Юсипчук, І. Ю. Тинкалок та інші.

Традиційний орнамент гуцульських художніх металевих виробів збагатився новими елементами і мотивами.

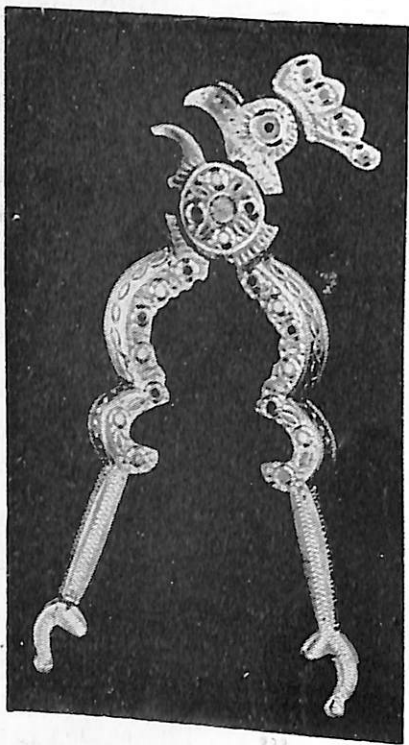
Велике значення в розвитку художньої обробки металевих виробів мають Вишницьке училище прикладного мистецтва та Косівський технікум народних художніх промислів,

І. Ю. Грималюк. Коновка.
Село Річка Косівського району.
1958—1967 рр.

у яких учні поряд з іншими предметами вивчають і цей вид мистецтва. Молоді спеціалісти створюють різноманітні художні вироби з металу, удосконалюють технічні та художні способи їх виготовлення.

Майстром художньої обробки металу, різьбярем старшого покоління

М. М. Медвідчук. Лускоріх.
Село Річка Косівського району.
1960 р.

був *Іван Гаврилович Дручків* (1880—1967), родом з села Шепоту Косівського району, який протягом свого життя виготовив чимало побутових художніх металевих виробів. Виконані ажурною різьбою обушки топирця та келефа, що експонуються в залі, свідчать про велику мистецьку обдарованість цієї людини.

Художні металеві деталі використовуються також для оздоблювання шкіряних виробів: постолів, поясів, кептарів тощо.

Відомими сучасними майстрами художньої обробки шкіри є: М. В. Вінтоняк, М. І. Книшук, М. М. Медвідчук, М. А. Григорчук, І. Л. Миклащук, Д. В. Дутчак та інші. Їх роботи можна оглянути в експозиції музею.

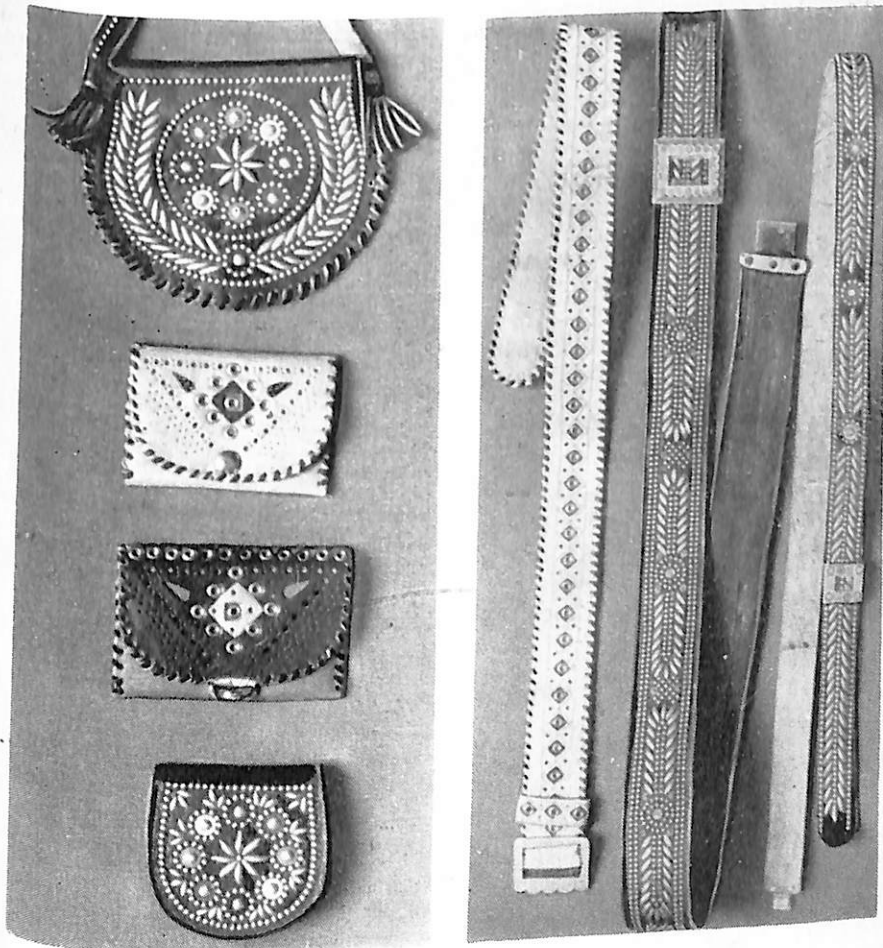
ОДЯГ, ВИШИВКА, ТКАЦТВО,
КИЛИМАРСТВО

ЗАЛ № 13

Сучасний гуцульський
одяг

Соціалістичні перетворення докорінно змінили життя сільського населення. З кожним роком зростає

І. Л. Миклащук, М. В. Вінтоняк.
Оздоблені металом
шкіряні вироби.

Жіночий одяг
села Криворівні
Верховинського
району
Івано-Франківської
області
та міста Рахова
Закарпатської
області.

Весільний одяг
села Криворівні
Верховинського
району.

добробут колгоспного селянства. Поступово зникають грані між містом і селом. В нових соціально-економічних умовах відбуваються зміни і в народному одязі Гуцульщини. Одні його риси зникають, інші, нові, з'являються. Спостерігається наближення одягу села до одягу міського типу. Та найкращі традиції народного одягу зберігаються і нині.

Традиційний народний одяг використовується тепер найчастіше як святковий.

В центрі залу експонуються два комплекти жіночого одягу: з села Криворівні Верховинського району Івано-Франківської області та міста Рахова на Закарпатті. Вони приваблюють багатством прикрас та гармонією кольорів.

Широкі барвисті «вуставки» вишиті на рукавах сорочок. Багаті прикраси бачимо на зручних і теплих кептариках — невід'ємній частині гуцульського одягу.

Пишний верховинський кептарик обшитий слянкою та зубцями з чорного сап'яну і зеленого шnurка. Його низ прикрашає широкий барвистий орнамент, утворений рельєфним шnurком. Блискучим шовком переливаються темні запаски, оперезані тканим позовжньо-смугастим поясом — попружкою. На шкiряні орнаментовані постолі.

Вишивки-вуставки на рукавах жіночої сорочки.

В рахівському одязі домінує червоний колір. Кептарик оздоблений букетами, вишитими на полах, та дрібною вишивкою. З ним гарно поєднуються червоні запаски.

Найбагатші прикраси зустрічаємо на весільному вбранні. Хоч походження цього одягу сягає у далеке минуле, його ще можна побачити у гірських селах.

В експозиції музею — одяг молодого та нареченої з села Криворівні Верховинського району.

Приваблює традиційна весільна «гугля» нареченої — біла вовняна накидка без рукавів з капшоном-відлогою, вишитим барвистою волічкою, весільний вінок та «чільце».

Не менш цікаве весільне вбрання молодого, зокрема, сукняна манта сірого кольору з капшоном, теж вишита барвистою волічкою.

Про невичерпне багатство художньої творчості народу та її розвиток в наш час свідчать чудово вишиті жіночі сорочки, що експонуються у вітринах-столах. Вони походять з сіл Косівського та Верховинського районів Івано-Франківської області, Рахівського району на Закарпатті та Вишницького району Чернівецької області.

Широко представлений в експозиції вишитий верхній одяг: кептарі та сердаки з Верховини, Голов, Космача, Ясінів та інших сіл.

Заслужений майстер народної творчості УРСР Г. Ю. Герасимович.

Гуцульські вишивки

Орнамент сучасних гуцульських вишивок в більшості традиційний, геометричний. Він постійно збагачується новими елементами та композиційними рішеннями.

Найбільш поширений дрібний геометричний орнамент, який суцільно вкриває поверхню. В експозиції представлені тонко вишиті візерунки з Космача, Ясінів, Рахова.

Особливою декоративністю відзначаються сучасні вишивки Верховинського району. Основним мотивом вишиваних композицій є відносно великий ромб, заповнений дрібними елементами. В нових верховинських вишивках, виконаних низю, поряд із строго геометричними формами часто зустрічаються геометризовані рослинні мотиви.

Найкращі орнаменти вишивають на вставках жіночих сорочок.

Майже кожне село має своєрідні орнаментальні мотиви, композицію, кольорову гаму вишиваного орнаменту.

Космацьким вишивкам, наприклад, притаманна жовтогаряча гама кольорів. Інше кольорове вирішення верховинських вишивок, виконаних низю. В них на чорному полі яскравими барвами вимальовуються елементи візерунка, в який введені фіолетові, сині, зелені барви.

Г. Ю. Герасимович.
Рушник. Місто Косів.

П. Ф. Клим. Чоловіча та жіноча сорочки.
Село Виженка Вижицького району Чернівецької області.

Серед експонатів, що тут показані,— вироби кращих вишивальниць: Ганни Василівни Клапцуняк (1893—1957) з села Космача Косівського району, Анастасії Миколаївни Малавської (нар. 1928 р.), Марії Іванівни Козак (нар. 1934 р.) з міста Косова та інших.

Окремо представлена творчість заслуженого майстра народної творчості УРСР косівчанки Ганни Юліанівни Герасимович (нар. 1889 р.). Вона митець старшого покоління,

але творчість її з особливою силою розквітла в радянський час. Ім'я Ганни Юліанівни відоме не тільки на Прикарпатті, але й далеко за його межами. Г. Герасимович — неодноразовий учасник художніх виставок. Працюючи викладачем в Косівському училищі прикладного мистецтва з 1940 по 1954 рік, вона внесла значний вклад у розвиток мистецтва вишивання, підготувала цілу плеяду обдарованих майстринь. І тепер, у похилому віці, Ган-

на Юліанівна не залишає творчої праці.

Експонуються вишиті нею чоловіча сорочка, рушники, серветки, пошивки на диванні подушечки тощо.

Ганна Юліанівна володіє всіма прийомами вишивання, проте найулюбленішим є «низинка». Використовуючи кращі традиції минулого, Ганна Юліанівна щедро збагачує народний орнамент вишивок новими композиційними рішеннями, підпорядковує свої твори потребам сучасного побуту.

В експозиції музею представлені чоловіча та жіноча сорочки, вишиті заслуженим майстром народної творчості УРСР Параскою Фоківною Клим (нар. 1922 р.) з села Виженки Вижицького району Чернівецької області. Віртуозно вишиті «хрестиком» та «низню» геометричні узори в червоній та жовтогарячій кольоровій гамі неначе відбивають всю красу навколишньої природи.

Важливу роль в розвитку мистецтва вишивання та використання народних традицій в сучасному одязі і речах побуту відіграє Вижицьке училище прикладного мистецтва Чернівецької області. Тут працює викладачем талановитий майстер художньої вишивки Олена Онуфріївна Гасюк (нар. 1922 р.). Експонуються декоративне панно, вишите нею на честь 50-річчя Радянської держави.

Широко використовується в наш час вишивка на речах домашнього

вжитку: скатерках, пошивках, занавісках. Інтер'єр кожної хати на Гуцульщині прикрашають багато вишиті, декоративні рушники.

Гуцульський вишиваний орнамент творчо застосовується в сучасному жіночому, чоловічому та дитячому одязі.

Експонуються вишивки 50-х років Кутської художньо-промислової фабрики «Килимарка» та Коломийської фабрики ім. 17 вересня, в яких використані народні мотиви.

Високою майстерністю відзначаються вишивки Івано-Франківської фабрики ім. Рози Люксембург. В основу їх композиції покладені мотиви, характерні для вишивок Верховинського району.

Вміло використовує гуцульські народні мотиви в сучасному одязі львівська художниця, майстер вишивки Марія Василівна Федорчак-Ткачова (нар. 1911 р.). Її вироби експонуються в музеї.

Художнє ткацтво, килимарство

За останнє десятиріччя ще більше розквітла творчість майстрів художнього ткацтва та килимарства. Використовуючи кращі традиції минулого, вони створюють нові композиції, розширюють асортимент виробів, враховуючи якість нових матеріалів та вимоги всезростаючої культури сучасного побуту.

В експозиції представлені сучасні типові тканини для одягу: запаски, опинки, пояси з Верховини, Білоберізки, Устерік та інших сіл.

Тут же — бесагові традиційні тканини, в яких зберігаються своєрідні місцеві особливості: багатобарвна клітка в селах Верховинського району, чорно-жовта — в Космачі, дрібно чорно-біла — в Ясінях.

ЗАЛ № 14

Давнім осередком декоративного ткацтва є місто Косів, де працює багато народних майстрів-ткачів.

У ткацтві проявилось також обладнання заслуженого майстра народної творчості УРСР Г. Ю. Герасимович. Вона автор ряду оригінальних орнаментів килимів, доріжок, верет. Експонуються її верета та килим «кучер», в якому використані гуцульські народні мотиви.

Чимало майстрів художнього ткацтва та килимарства тепер спільно працюють в косівському художньо-промислового об'єднанні «Гуцульщина», в яке у 1968 році увійшла фабрика ім. Т. Г. Шевченка з килимарсько-ткацьким та керамічним цехами.

Славляться косівські верети. Для них характерні дрібно орнаментовані смуги різного геометричного рисунка, що густо чергуються з гладенькими смугами. В них переважають червоні та жовтогарячі барви.

В цьому залі експонуються верети, виткані на Косівській фабриці ім. Т. Г. Шевченка в 1947 та 1967 роках.

Тут представлені також верети кращих майстрів художньо-промислового об'єднання «Гуцульщина» Івана Дмитровича Бовича (нар. 1913 р.) та Василя Михайловича Процюка (нар. 1916 р.) — представників ткацьких династій. Орнамент утворюють типові взірці гуцульського народного ткацтва: «ружі», «клинці», «скосики», «кривулька». Твори цих митців неодноразово експонувалися на виставках в нашій країні та за кордоном. Експонується рушник, присвячений 100-річчю з дня народження В. І. Леніна. Його автор — майстер об'єднання Юрій Дмитрович Бович (нар. 1910 р.), кавалер ордена Леніна.

Продовжуючи самобутні традиції ткацтва, народні майстри виготовляють тепер багато килимів для житлових та громадських приміщень.

Для Гуцульщини характерний безворсовий, гладенький килим з геометричним орнаментом, композиція якого будується на строгому ритмі і симетрії. Кольорова гама насичена, з перевагою червоних, жовтих та зелених барв.

Найбільш поширені гуцульські килими «гуцул», «гранишник», «кучер», «чічер», «колиска». Їх назви пов'язані з характером композиції візерунка. Експонується гуцульський килим, витканий майстрами косівської фаб-

рики ім. Т. Г. Шевченка в 1957 році.

Відомим косівським майстром килимарства є Микола Юрійович Ганущак (нар. 1913 р.). Все своє життя присвятив він цьому виду мистецтва. Його килими неодноразово експонувалися на багатьох художніх виставках в нашій країні і за кордоном. В залі виставлений килим, виконаний майстром у 1966 році.

Чимало майстрів декоративного ткацтва працюють в косівських художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР.

Широкою популярністю користуються тканини, що їх виготовляє один із кращих косівських майстрів, член Спілки художників СРСР Роман Іванович Горбовий (нар. 1890 р.).

Роман Іванович одним з перших почав працювати на фабриці ім. Т. Г. Шевченка. Нині він член колективу художньо-виробничих майстерень. Виготовляє тканини для одягу та домашнього вжитку, постійно бере участь в художніх виставках у нашій країні та за її межами.

Експонуються його верети та накидки, що були представлені на республіканській виставці в Києві у 1957 році.

Високою художньою культурою позначена творчість талановитої косівської ткалі Ольги Іванівни Горбової (нар. 1907 р.), яка до 1969 року працювала разом з своїм чо-

ловіком Петром Васильовичем Горбовим (1901—1969). Подружжя Горбових все своє життя присвятило народному мистецтву.

З великим розумінням використовує Ольга Іванівна народні мотиви при виготовленні одягових та побутових тканин, з смаком підбирає кольори.

Експонуються вироби О. І. Горбової: наволочка на диванну подушечку, жіноча сукня, спідниця, торбинка.

Високо були оцінені художні тканини, виконані подружжям Горбових на честь 50-річчя Радянської держави. Горбові — неодноразові учасники художніх виставок.

В експозиції цього залу є килим, витканий кращим майстром художньо-виробничих майстерень Йосипом Миколайовичем Джуранюком (нар. 1917 р.).

Тут же експонується його ліжник. В композиції вміло використаний декор стародавнього ліжника «в паси». витканого з чорної та білої вовни натурального забарвлення.

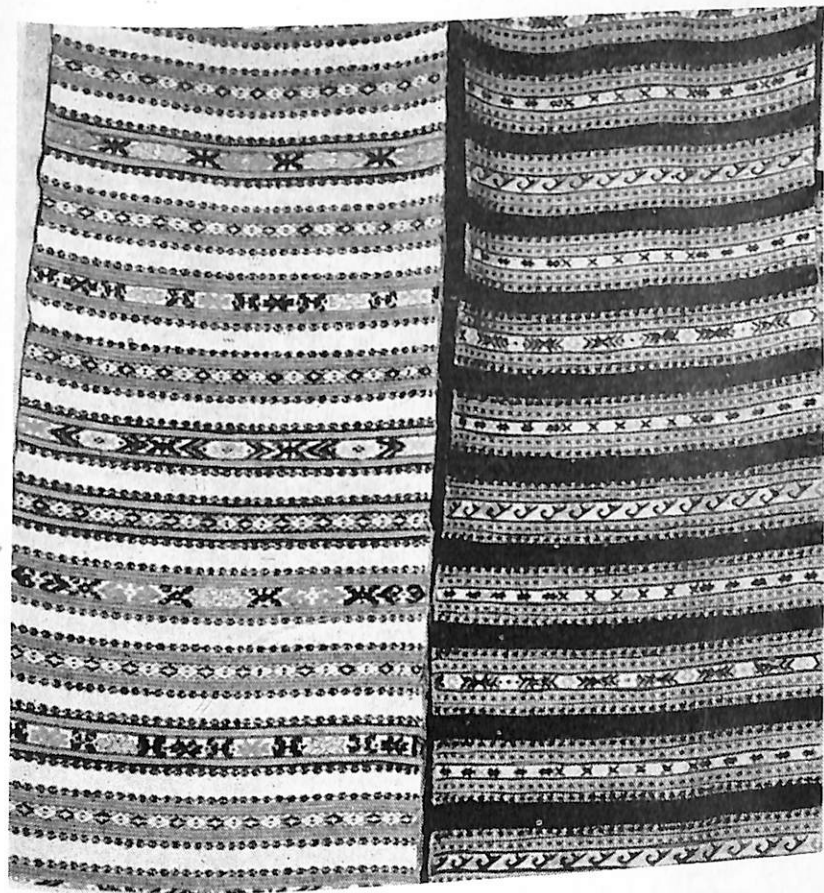
ЗАЛ № 15

Справжніми коштовними мистецькими виробами, які виготовляються тепер на Гуцульщині, є ліжники. Найвідомішим осередком їх виробництва є село Яворів Косівського району, де працює багато талановитих ткачів і ткачів.

Ліжник. Село Яворів
Косівського району.
1946 р.

Верети.
Село Шешори
Косівського району.

Серед них — дочки заслуженого майстра народної творчості УРСР Ю. І. Корпаниюка — *Настя Юрїївна Хім'як* (нар. 1942 р.) — лауреат Все-союзного фестивалю самодіяльного мистецтва, присвяченого 50-річчю Радянської держави, та її сестра *Василина Юрїївна Хім'як* (нар. 1933 р.).

Експонується ліжник, виготовлений Н. Ю. Хім'як в 1967 році. Назва його орнаменту — «російський».

Ліжники виготовляють також в селі Річці. Серед майстрів цього села відомою ткалею є *Марія Дмитрівна Копчук* (нар. 1903 р.). Можна оглянути її ліжник, витканий в 1965 році.

Поряд з традиційними ліжниками, які мають назви «в кривулі», «очкатиї», «російський», «сливовий», в післявоєнні роки почали виготовляти ліжники з новими рисунками: «кавалерський», «ружі», «вуставковий», в яких багато спільного з вишиваним орнаментом.

Широко розвинуте художнє ткацтво і в селі Шешорах.

Експонуються верети, рушники, накидки, пошивки. Їх автори — кращі ткалі цього села: *Ганна Лук'янівна Мартищук* (нар. 1927 р.), *Марія Миколаївна Фелешук* (нар. 1911 р.) та інші.

На шешорівських веретах ритмічно чергуються смуги узору, витканого на білому, темно-червоному або темно-жовтому тлі. Дрібними геометричними узорами «ружі»,

«сердечка», «кучері» прикрашені багатобарвні шешорівські декоративні рушники, скатертини, пошивки.

Особливо ушавилося ім'я талановитої шешорівської ткалі лауреата Шевченківської премії *Ганни Василівни Василячук* (нар. 1925 р.).

З молодих років захоплювалася Ганна Василівна цим видом мистецтва. Останнім часом вона виткала багато цікавих декоративних тканин — рушників та верет, в яких співала любов до рідного краю. На честь шевченківського ювілею ткаля створила серію тканин, навіяних поезією Великого Кобзаря. Вони експонувалися на виставці в Києві.

В експозиції представлений рушник Г. В. Василячук, витканий на слова української народної пісні «Ніч яка місячна, зоряна, ясна» та рушник «Зоре моя вечірняя».

Обдарований майстер з невичерпною творчою фантазією використовує мотиви «зірка», «кучер» та багато інших, за допомогою яких в рисунку та кольорами відтворює зміст пісні та Шевченкової поезії.

В музеї експонуються також тканини інших сіл Гуцульщини.

Однією з кращих ткаль села Новоселиці поблизу Косова є *Ганна Василівна Данилюк* (нар. 1890 р.). У вітрині — її рушники, скатерті, пошивки, в орнаменті яких з високим художнім смаком, з урахуванням вимог сучасного побуту використано традиційні мотиви «клинці», «ружі», «головкате».

Г. В. Василячук. Рушник.
Село Шешори Косівського району.
1966 р.

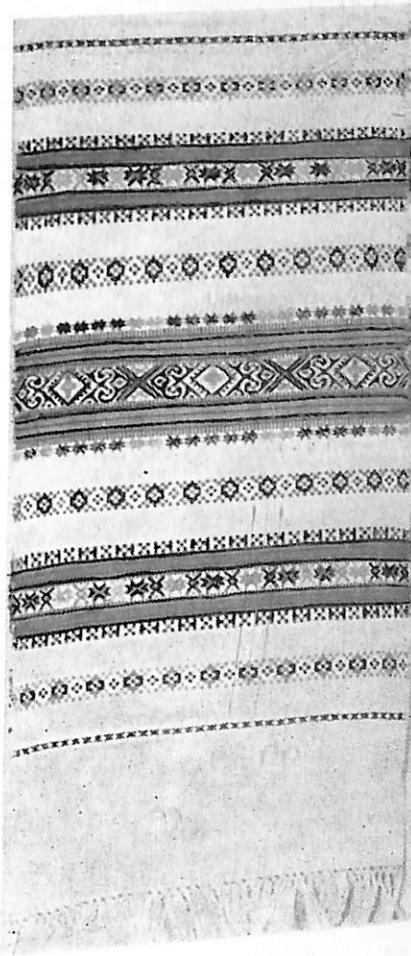
В залі представлені також тканини традиційного осередка художнього ткацтва на Косівщині — села Рожнова.

Відомою ткалею села Річки є *Параска Миколаївна Мицкан* (нар. 1933 р.). Експонується її веретаківкилик, прикрашена орнаментом «в очка».

Відвідувачів не залишить байдужим орнамент рушників ткалі з села Хороцевої на Косівщині *Василини Шарабуряк* (нар. 1918 р.).

Важливу роль в розвитку декоративного ткацтва відіграв Вишницьке училище прикладного мистецтва. Працює в ньому викладачем талановитий митець *Ганна Степанівна Лозинська* (нар. 1926 р.), лауреат Все-союзного фестивалю самодіяльного мистецтва, присвяченого 50-річчю Радянської держави. Своєрідними художніми засобами, властивими для декоративного мистецтва, Ганна Степанівна створила ряд тематичних килимів: «Цимбалісти», «Танець «Смеречина» та інші.

Із зростанням культурних запитів як міста, так і села постійно підвищується інтерес до художньої творчості народу. Твори народного мистецтва органічно входять в наш побут, в наш сучасний одяг, в наше життя.

Традиційні народні мотиви широко використовуються в індивідуальному та промисловому кравецтві та в оздобленні одягу, безперечно, з урахуванням характеру нових матеріалів, сучасних вимог і смаків.

В цьому можна переконатись на моделях жіночого одягу, витканого косівським майстром Р. І. Горбовим за проектом львівської художниці Марти Василівни Токар.

КЕРАМІКА

ЗАЛ № 16

В цьому залі представлена кераміка, традиційним осередком якої є місто Косів Івано-Франківської області.

Серед косівських гончарів у радянські роки одне з провідних місць займала *Павлина Йосипівна Цвілик* (1891—1964). Творче надбання майстрів минулого стало основою, на якій формувалась творчість митця. Народилась вона в місті Косові в сім'ї гончаря *Йосипа Олексійовича Совіздранюка*. В майстерні свого батька навчилась формувати посуд на гончарному крузі та розписувати його різком. В умовах буржуазно-капіталістичної Польщі творчий шлях *Павлини Йосипівни*, як і багатьох інших майстрів, був дуже важким.

Лише за роки Радянської влади по-справжньому розквітла її твор-

чість. Виготовляти художню кераміку часто допомагав *Павлині Йосипівні* її чоловік *Григорій Васильович Цвілик*.

Художні вироби *Павлини Цвілик* мають побутово-декоративний характер, відзначаються самобутністю форм та декорування. Техніка її розписів — риткування та фляндрування. Широко представлені її вироби: вази, збанки, двійники, колач, винний сервіз, писанки та інші твори, розписані пишними квітами, «листочками», «кучерями», «зубчиками», «сердечками». Теми для декорування посуду *Павлина Йосипівна* брала з народного життя. Це танцюючі під скрипку гуцули, вершники і мисливці, зустрічаються також зображення оленів, зайчиків, півників, умовна трактовка яких надає їм особливого неповторного забарвлення.

Художні керамічні вироби *Павлини Цвілик* невеликі за розмірами, відзначаються логічною пропорційністю, м'якими і пластичними формами. Квіти, листочки, квітучі галузки ніжним ажуром декорують майже всю поверхню посуду.

Цінним у творчості *Павлини Йосипівни Цвілик* є збереження народних традиційних форм, колориту та орнаментики, побудованої на рослинних мотивах, які найкраще відповідають матеріалові — глині.

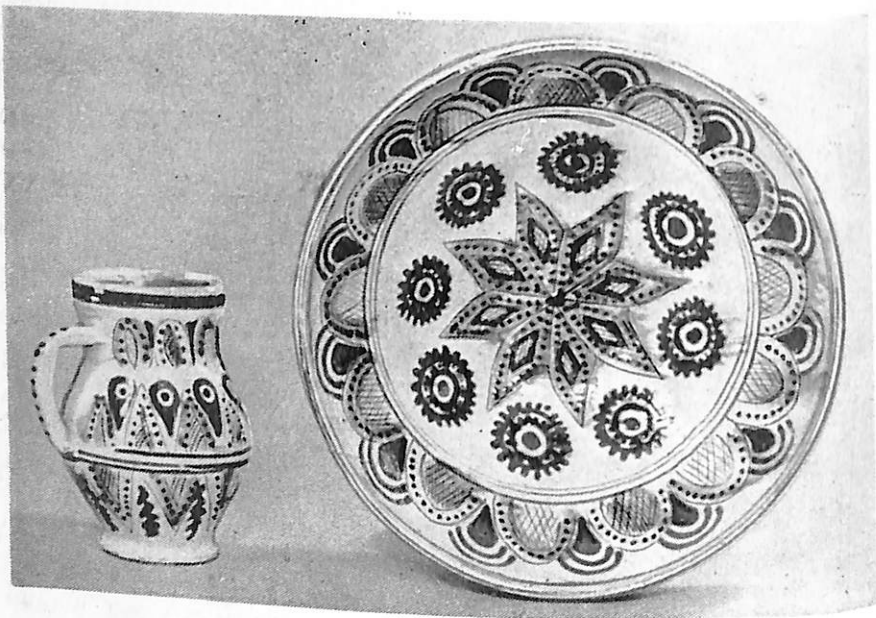
Павлина Цвілик — член Спілки художників СРСР. Її учнями і послідовниками стали дочка *Стефанія Танасіївна Заячук* та внучка *Надія*

Інтер'єр залу кераміки.

Василівна Вербівська. За довге і плодотворне життя *Павлина Йосипівна* своїми золотими руками створила безліч чудових художніх виробів, які прикрашають експозиції багатьох музеїв нашої країни. Вона брала участь у всіх художніх виставках в нашій країні, а також за кордоном (Женева, Марсель, Прага).

За свої високохудожні твори на Всесвітній виставці у Празі в 1962 році *Павлина Цвілик* була нагороджена срібною медаллю. За творчі заслуги в галузі розвитку радянського декоративно-прикладного мистецтва в 1960 році Указом Президії Верховної Ради УРСР нагороджено орденом «Знак пошани».

М. М. Тим'як. Збанок і миска.

В музеї представлені художні вироби відомого косівського майстра *Марії Михайлівни Тим'як* (нар. 1889 р.). Гончарству навчалася вона змалку в свого батька *Михайла Івановича Волощука*. Художні вироби *Марії Михайлівни* — миски, горнятка, тарілочки, збанки, винні сервізи — розписані соковитим рослин-

но-квітковим орнаментом (техніка фляндрування). Нескладні рослинні мотиви наносить *Марія Тим'як* на темно-коричневому фоні білими, жовтими і зеленими ангобами, створюючи насичений узор.

Експонуються художні керамічні вироби трьох сестер з міста Косова — *Марії Казимирівни Крушиниць-*

кої (нар. 1922 р.), *Галини Казимирівни Волощук* (нар. 1928 р.) та *Вікторії Казимирівни Волощук* (нар. 1931 р.) — гончарок з діда-прадіда. Їх роботи — декоративні вази, глечики, горщечки для квітів — розмальовані традиційним гуцульським народним орнаментом. На окремих стендах експонуються декоративні тарілки, виконані майстрами старшого покоління — *Павлиною Цвілик, Марією Тим'як, Михайлом Волощуком* та *Василем Совідранюком*.

ЗАЛ № 17

Широко відомі на Гуцульщині імена гончарів — подружжя *Михайла* та *Ганни Роциб'юків* з міста Косова. *Ганна Йосипівна Роциб'юк* (нар. 1903 р.) — рідна сестра *Павлини Йосипівни Цвілик*. Гончарству навчалася також в майстерні *Йосипа Совідранюка*. Після одруження *Ганна Йосипівна* працює разом з чоловіком — *коломиїським гончарем Михайлом Івановичем Роциб'юком* (нар. 1903 р.). В 20—30-ті роки *Роциб'юки* виготовляли простий посуд з нескладним візерунком.

Творча майстерність *Роциб'юків* зростала в роки радянського будівництва. В цей час у них з'явилися нові види виробів.

У вітрині цього залу представлені їх художні вироби: декоративні тарілки, колачі, баранчик, дитячі іграшки, прикрашені технікою граві-

М. І. Роциб'юк та Г. Й. Роциб'юк. Колач.

рування та фляндрування. Особливо соковиті розписи ріжком на темно-коричневому фоні світлими барвами.

Як правило, вироби *Михайла* та *Ганни Роциб'юків* завжди підписані.

В 1957 році *Михайло Роциб'юк* разом з дружиною організують керамічний цех при Косівській фабриці художніх виробів імені

О. М. Козак.
Декоративна тарілка.

Т. Г. Шевченка, передають своє знання, свій творчий досвід молодим майстрам. Учнями і послідовниками їх є Михайло Кікоть, Василь Аронець, Ганна Грималюк, Марія Полянця, Дмитро Захарук та багато інших.

В сім'ї Рошчіб'юків традиційне мистецтво кераміки передається з покоління в покоління. Сьогодні їх дочки — Орися Козак, Стефанія Волощук та Розалія Ілюк вже відомі митці — працюють у творчо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР.

Важливе значення в розвитку гучульської кераміки має творчість гончарів з селища Кути на Косівщині.

В радянський період відомим кераміком тут був Михайло Якович Волощук (1906—1959). Гончарній справі він навчився у свого батька Якова Волощука з села Старі Кути, а згодом у відомого пистинського майстра Петра Кошака.

Вироби талановитого кераміка привертали загальну увагу, однак його творчість розквітла тільки за радянські роки.

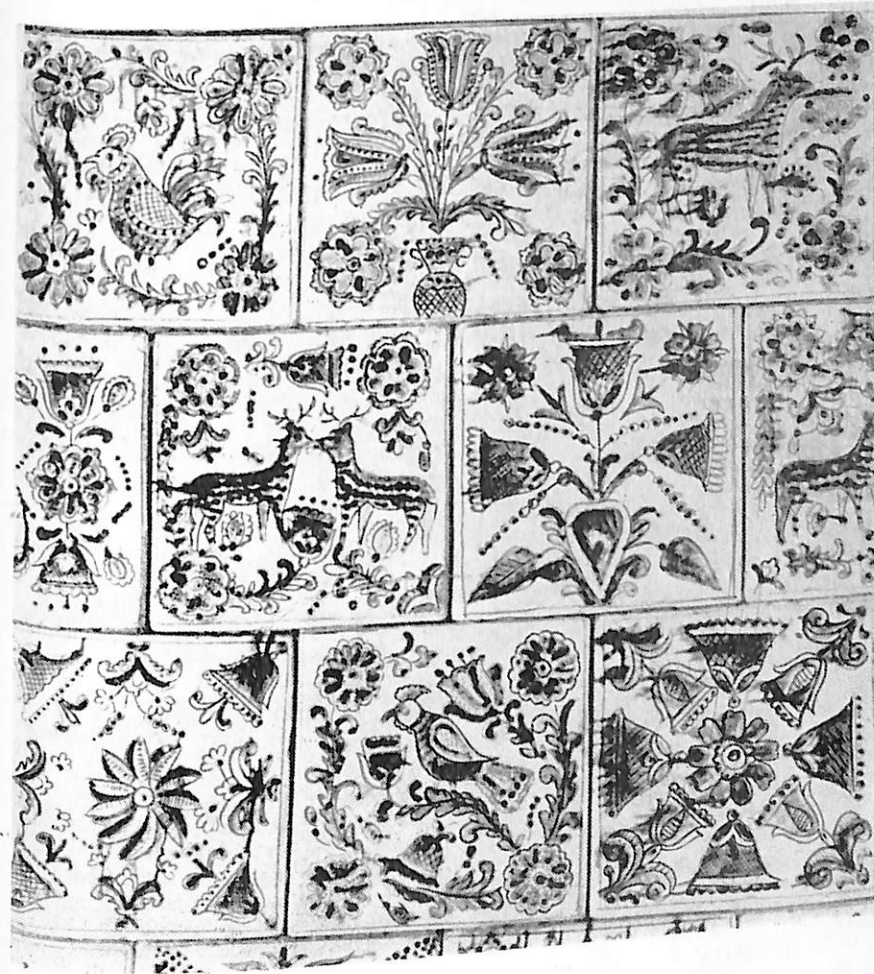
Після возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною Михайло Якович один з перших став працювати в керамічному цеху Кутського райпромкомбінату.

Його художні вироби побували на виставках у Москві, Києві, Львові та інших містах і здобули численних шанувальників.

В окремій вітрині цього залу представлена кераміка Михайла Волощука. Їй властиві багатство розписів та форм. Різноманітні вазы для квітів, декоративні тарілки, збанки, макітри, миски розписані рослинними і тваринними мотивами в традиційному народному колориті.

В останні роки свого життя майстер шукав нові види керамічних

М. Я. Волощук.
Фрагмент печі.

М. Я. Волощук. Збанок.
Селище Кути
Косівського району.

виробів, виготовляв масляниці, сметаниці, цукорниці та інший посуд. Митець підготував молоду зміну майстрів-кераміків, серед них: Г. І. Луканюк, М. В. Онисимлюк, Н. С. Катеринчук, І. М. Софійчук, М. В. Сенюк, М. П. Кулешір та інші.

С. М. Волощук.
Зозулька-свистунець.
Місто Косів. 1962 р.

Учнем і послідовником Михайла Волощука є *Микола Федорович Угринюк* (нар. 1907 р.) родом з села Старі Кути на Косівщині. Його виробам притаманні рослинні та геометризовані мотиви, характерні для кутської кераміки. Микола Угринюк працює разом з дружиною Ядві-

гою *Ксаверівною Матусевич* (нар. 1926 р.).

Експонуються роботи майстрів керамічного цеху художньо-виробничого об'єднання «Гуцульщина». Цех об'єднав понад 20 юнаків та дівчат з різних сіл Прикарпаття. З 1965 року цехом керує Ганна Іванівна Білянська, випускниця Косівського училища прикладного мистецтва. З цього цеху виходять різноманітні керамічні вироби: вазы, глечики, тарілки, мисочки, горшечки для квітів, дитячі іграшки-свистунці та інші. Майстри любовно прикрашають їх традиційними мотивами гуцульської народної орнаментики.

Молодий талановитий майстер цього цеху *Василь Юрійович Стрипко* (нар. 1934 р.) невтомно працює над створенням керамічних статуеток та композиційних груп на сюжети з життя і побуту жителів Гуцульщини.

В музеї можна ознайомитися з його керамічними скульптурками «Гуцулка з коновками», «Хлопчик-пастушок» та іншими.

Темі героїзму і доблесті радянських воїнів присвячена його композиція «Будьонівці».

Молодий митець прагне зберегти у своїх творах народний колорит, гумористичне забарвлення та самобутність художніх традицій. Василь Стрипко — кандидат в члени Спілки художників СРСР.

Експонуються роботи здібного кераміста *Василя Володимировича*

М. Ф. Угринюк.
Попільничка-постілець.
Село Кути Косівського району.
1958 р.

Аронця, випускника Косівського училища прикладного мистецтва (з 1968 р. — технікум народних художніх промислів), який нині працює майстром в цьому учбовому закладі.

Самобутні риси гуцульської кераміки знайшли своє продовження в його роботах: «Трембітар», «Гуцулка йде по воду», «Лісоруби», що сплавляють дараби по Черемошу, і традиційне «Гуцульське весілля».

Багато оригінальних керамічних статуеток виготовив *Михайло Іванович Озерний*, випускник Косівського технікуму народних художніх промислів. Експонується його композиція «Троїсті музики», сповнена щирого гумору та народного забарвлення.

В залі представлені також іграшки із сиру. Казкові олені, фантастичні півники, коники, хвацькі верш-

М. І. Озерний. Троїсті музики.
Місто Косів. 1968 р.

ники на конях, зозульки, — майстерно виконані руками простих народних умільців Юстиною Дмитрівною Якіб'юк (1886—1969) та Марією Юрївною Матійчук (нар. 1929 р.) з села Брустурова на Косівщині.

ЗАЛ № 18

Створення у 1965 році при косівських художньо-виробничих майстернях керамічного цеху, який очолює досвідчений майстер-технолог Микола Антонович Будз, було важливою віхою в розвитку художнього

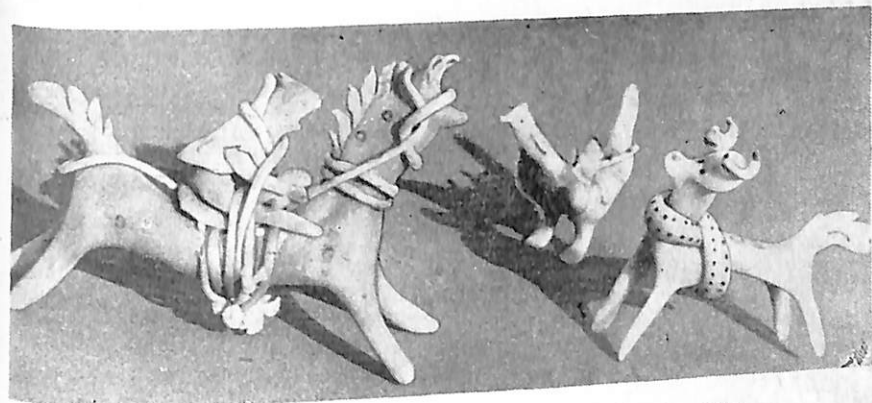
керамічного мистецтва на Гуцульщині.

В цеху працюють Надія Василівна Вербівська та Орися Михайлівна Козак — члени Спілки художників СРСР, подружжя Франц Альбінович та Стефанія Михайлівна Волощук, Юрїй Олексійович та Розалія Михайлівна Ілюки, Микола Іванович Борис, дочка Павлини Йосипівни Цвілик — Стефанія Танасіївна Заячук, Василь Іванович Абашин, Настя Дмитрівна Коб'юк, Олександра Іванівна Ліщинська та інші здібні народні умільці.

В музеї широко представлені їх художні вироби: сувеніри — декоративні вазы, колачки, двійняки, тарілочки, глечики, мисочки, боклажки, попільнички у вигляді постолів; дитячі іграшки — зозульки, півники тощо, які здобули собі популярність серед любителів народного мистецтва в нашій країні і за її межами.

Експонуються тематичні твори Михайла Кікота (нар. 1931 р.), талановитого майстра цього цеху: жанрові сюжетні скульптурки «У кузні», «Грицева шкільна наука», «Борислав сміється», присвячені Великому Каменяреві.

Майстри керамічного цеху почали відроджувати виробництво кахлів для облицьовування печей. В залі № 17 можна оглянути кахельну піч, з різними сюжетними сценками з життя і побуту оновленої Гуцульщини: «Плотарі», «Тріо», «Гуцульські музики», «Зустріч гуцулів з воїнами

Ю. Д. Якіб'юк, М. Ю. Матійчук. Іграшки із сиру.
Село Брустурів Косівського району. 1967 р.

Радянської Армії», «Гуцул-гребітар» та інші.

Кахлі розмальовували Н. В. Вербівська, О. М. Козак та О. І. Ліщинська.

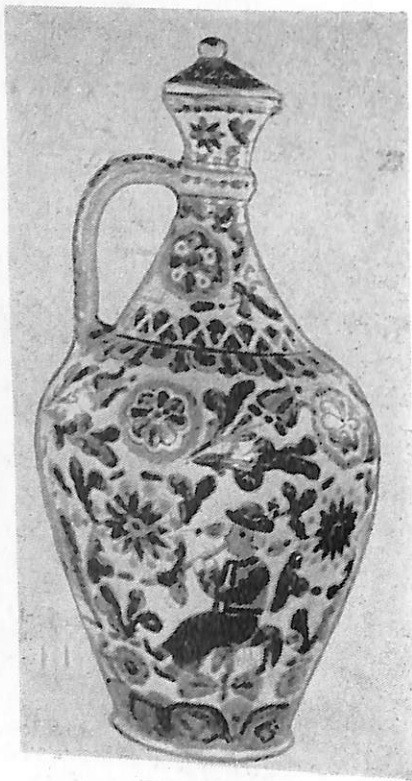
Художнім досягненням сучасних гуцульських кераміків сприяють колективна праця, технічне вдосконалення виробництва, творча співдружність з іншими творчими колективами тощо.

Експозиція залу знайомить також з керамікою закарпатських та буковинських майстрів.

Оригінальна та своєрідна кераміка Закарпаття. Серед сучасних гончарів тут відомі імена Михайла Івановича Галаса (нар. 1921 р.), Івана

Дмитровича Ребрика (нар. 1925 р.) з села Вільхівки Іршавського району, Йосипа Йосиповича Перчіну (1888—1957) і Михайла Дмитровича Лемка (нар. 1909 р.) з міста Хуста, Івана Карловича Бендіка (нар. 1892 р.) з Ужгорода та багатьох інших.

Закарпатські гончарі виготовляють переважно побутовий посуд: банки для вина та олії — корчаги, глечики для молока — довжанки, збанки з вузькою шийкою, невеличкі горшечки — силки. Вироби вони покривають поливою і оздоблюють візерунками технікою різькування в поєднанні з гравіруванням.

Н. В. Вербівська.
Збанок.
Місто Косів.

Основними елементами розпису є смужки, квіти, листочки, грона винограду, кривульки та багато інших.

Кераміка цього краю має оригінальний колорит. На темно-коричневому або чорному фоні орнамент розмальовують білою, червоною, зеленою та блакитною фарбами, мотиви вільно розташовують на поверхні посуду.

В музеї експонуються керамічні вироби *Георгія Георгійовича Коржового* (нар. 1914 р.) з *Чернівців*. Миски, глечик та плесканець розписані темно-синіми та зеленими барвами на білому полі.

* * *

Ось і закінчилась наша подорож по залах музею. Ви познайомились з одвічними барвами Гуцульщини — з творами, в які вкладено стільки фантазії, почуття міри і смаку, які дають право назвати їх справді мистецькими. Ви познайомились з творцями цих неповторних робіт. Ви долетіли до неоціненних скарбів вічно живого народного мистецтва.

І якщо через деякий час ви знову завітаєте до музею, то відвідини будуть для вас приємною несподіванкою — експозиція поповниться новими диво-творами. Вони чекають на вас знову і знову.

СЛОВНИЧОК НАРОДНИХ ТЕРМІНІВ

- Ангоб** — кольорова або біла глина, яка застосовується для художнього розпису гончарних виробів.
- Бакунг** — сплав цинку, міді, нікелю.
- Бербениця** — бочечка для бринзи.
- Бесаги** — перекидна торба господарського призначення з вовняної узорчастої тканини.
- Бобріки** — металеві цвяшки з великими головками.
- Боклажок** — дерев'яний посуд для напою.
- Брацар** — манжета (чохол) сорочки.
- Букурійка** — шкіряний пояс з металевими прикрасами.
- Верета** — домоткана гладка або узорчаста тканина для домашнього вжитку.
- Вуставка** — вишивка на верхній частині рукава жіночої (рідше чоловічої) сорочки.
- Гальон** — срібляста або золотиста стрічка.
- Гарчик** — дерев'яний посуд для молока і сметани.
- Гердан** — жіноча нашійна прикраса — коротка узорчаста винизана з намистинок стрічка, яка облягає ший і зав'язується ззаду.
- Головкате** — геометричний орнаментальний мотив.
- Гредушка** — орнаментована передня частина верхнього одягу.
- Дармовиси** — малі точені дзвіночки — прикраса для одягу.
- Гугля** — біла накидка без рукавів з відлогою з шерстяної домотканої матерії.
- Двійняки** — два горщечки, корпуси яких з'єднані вгорі круглою ручкою.
- Дзьобенка** — вовняна тканина торбина, яку носять через плече.
- Довжанка** — глечик з видовженим корпусом, поширений на Закарпатті.
- Дуди** — манжети (чохла) сорочки.
- Запасака** — жіночий поясний одяг з вовняної домотканої матерії.
- Згарда** — жіноча нашійна металева прикраса.
- Капслі** — латунні кружечки, якими оздоблюють одяг, зокрема каптарі.
- Капці** — шкарпетки, пошиті з сукна.
- Капчурі** — вовняні плетені шкарпетки, з узором по краю.
- Келеф** — чоловіча палиця з масивною литою вигнутою рукояткою.
- Кептар** — декорована безрукавка з овечої шкіри.
- Китиці** — великі вовняні гудзики.
- Колач** — персневидний посуд для напою.
- Корчага** — глечик з вузькою шийкою для зберігання напоїв, поширений на Закарпатті.
- Коцик** — фабрична, тонко спрядена вовняна нитка.
- Крашениці** — червоні сукняні штани.
- Кресаня** — чорний повстяний капелюх.
- Крижанця** — передня і задня дошки від воза.

Ліжник — вовняна саморобна пухнаста тканина для домашнього вжитку.

Манта — чоловічий верхній одяг з рукавами та відлогою з шерстяної домотканої матерії.

Опинка — домотканий вовняний жіночий поясний одяг.

Очкастий — орнамент, утворений ромбовидними мотивами.

Перемітка — головний убір заміжніх жінок.

Пішва — пошивка.

Писальце — дерев'яний пруттик, в кінець якого простроплена вузенька бляшана трубочка конусоподібної форми; служить для розписування писанок.

Плетінка — орнаментальний мотив у вигляді переплетених ліній.

Попружка — тканий вовняний пояс.

Прошивка — комірець сорочки, кептаря.

Рахва — дерев'яний посуд круглої форми на масло або бринзу.

Ретязі — ланцюжки.

Рески — орнаментальні мотиви у вигляді сльозин.

Ріжок — волячий ріг з гусячим пером на кінці, яким розписують керамічний посуд.

Ритування (гравірування) — розпис глиняного побіленого і підсушеного посуду писаком (цвяхом).

Розвід — вишитий зарис (контур) узору.

Ресування — збирання в складки.

Рябунчик — горщик, назва вживається на Закарпатті.

Сердак — верхній одяг з рукавами з домотканого сукна з вставними клинами.

Силанка — жіноча нашійна прикраса, винизана з намистинок.

Сипання — лиття, технічний спосіб виготовлення металевих виробів.

Суха або чиста різьба — різьба без інкрустації.

Сухозолоть — металева нитка.

Тобівка, табівка — чоловіча шкіряна торбинка, декорована металевими прикрасами.

Тайстра, тайстрина — тканина вовняна торбина.

Тарниця — сідло.

Ташка — плоска шкіряна торбина з металевим орнаментованим верхом.

Трійця — триріжкові свічки.

Уплітки — головний убір дівчини.

Фірмак — дерев'яна різьблена форма для масла і сиру.

Флояра — музичний інструмент у вигляді довгої сопілки.

Фляндрування — техніка декорування керамічного посуду, коли на білий фон ріжком наносять краплю густої фарби і затупленим кінцем дротяної шпильки створюють орнамент.

Цирка — спосіб вишивання — мережка, поєднана з гладдю.

Цьоканий фон — фон, на якому нанесено пунктирний орнамент.

Черв'ячки — пухнасті гарусні різноколірні шнурки.

Черес — чоловічий широкий шкіряний ремінь.

Чепраги — металеві застібки для наміста та одягу.

Чільце — весільний головний убір дівчини.

Чічка — квітка, орнаментальний мотив розетги.

Чиновате тканина — узорчасте переплетення тканини.

Ширинка — орнаментальний мотив, що складається з квадратиків і трикутників.

БІБЛІОГРАФІЯ

Будзан А. Ф. Різьба по дереву в західних областях України. Вид-во АН УРСР, Київ, 1960.

Гургула І. В. Народне мистецтво західних областей України, «Мистецтво», Київ, 1966.

Гоберман Д. Гуцульщина — край мистецтва. «Искусство», М.—Л., 1966.

Кульчицька О. Народний одяг західних областей УРСР. Київ, 1959.

Лашук Ю. Косівська кераміка. «Мистецтво», Київ, 1966.

Матейко К. Народна кераміка західних областей УРСР XIX—XX ст., вид-во АН УРСР, Київ, 1959.

Нариси декоративно-прикладного мистецтва. Київ, 1969.

Соломченко О. Гуцульське народне мистецтво і його майстри. Київ, 1959.

Соломченко О. Народні таланти Прикарпаття. «Мистецтво», Київ, 1969.

Суха Л. Художні металеві вироби українців східних Карпат другої половини XIX—XX ст. Вид-во АН УРСР, Київ, 1959.

Українське народне мистецтво. Тканини та вишивки. Київ, 1960.

Українське народне мистецтво. Вбрання. Київ, 1961.

ДОВІДКА ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ МУЗЕЮ

Музей відкритий щодня,
крім п'ятниці,
з 10 до 17 години.

Попередні замовлення на екскурсії
приймаються по телефону
23—12 або 25—09.

Адреса музею:
м. Коломия
Івано-Франківської області,
вул. Театральна, 25.

ФОТО Я. Ю. ДАЦЮКА

МУЗЕЙ
НАРОДНОГО ИСКУССТВА
ГУЦУЛЬЩИНЫ

Путеводитель
(на украинском языке).

Издательство «Карпаты»,
г. Ужгород, пл. Советская, 3.

Редактор М. В. Свереняк
Художник В. І. Демидюк.
Художній редактор М. С. Макаренко
Техредактор М. Р. Черкашина
Коректор О. С. Ладижець

ББ 01075.

Зам. № 1296. Здано до набору
17 X 1969. Підписано до друку
6 III 1970. Формат паперу
70×94^{1/2}. Умовн-друк. арк. 5,45.
Вид. арк. 5,78. Тираж 15 000.
Ціна 44 коп.

Друкоофсетна фабрика «Атлас»
Комітету по пресі
при Раді Міністрів УРСР,
Львів, Зелена, 20.